

„მოგზაური“ წელი-
წაღში ღირს 5 მან.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ. ქ. № 44.

მოგზაური

რედაქცია ქუთაისში
3ველ ქვემო ქუჩაზე
10 საათი. შუადღის
1 საათამდე, და სა-
ღამოს: 6 საათი-7 სა-
ათამდე.

საქართველოს პირველი ჟურნალი

№ 25.

კვირა, 11 ივლისი 1905 წლის.

№ 25.

14 ივლისს დაბა ხონში დანიშნულია
საორმოცო წირვა და პანაშვილი

ალექსანდრა წულუკიძის

მოასხსენებლათ, რასაც აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ განსვენების მეუღლე **ელენე**, დედ-მამა: თ-დი **გრიგოლ სიმონისძე** და **მარიამ უკილეს ასული წულუკიძე** და მამიდეები: **კნ. ნინო ჩიქოვანისა** და **კნ. მარიამ დადიანისა**.

შინაარსი: აგრარული კითხვის გამო. — ალექსანდრა წულუკიძის საფლავთან. — წერილები და დეპეშები ალ. წულუკიძის გარდაცვალების გამო რედაქციის სახელობაზე. — სხვა-და-სხვა ამბები, — დაბა-სოფლის ამბები. — რუსეთის ქრონიკა. — უცხოეთის ქრონიკა. — დრონი იცვალენ, ანუ მწარე ფიქრები (სამი მონოლოგი), ნ. აზიანისა. — ჟურნალ-გაზეთებიდან. — ბურჟუა და პროლეტარი (თარგმანი). ბ. ივანე გომართლის წერილის გამო. — ჩემი შთაბეჭდილებანი, პროლეტარიატი, ლიასი. — დედაკაცი და მისი ეკონომიური მდგომარეობა, კლარა ცეტანასი (გაგრძელება). — წერილები რედაქციის მიმართ.

აგრარული კითხვის გამო

ჩვენ არა ერთხელ გვითქვამს, რომ აგრარული საკითხი იმგვარი საკითხთაგანია, რომელიც დღეს ყველაზე უფრო გამწვავებულია. ჩვენი გლეხ-კაცობა დიდი ხანია იტანდა ათასგვარ გაჭირვებას და შევიწროებას, დიდი ხანია იგი მოკლებული იყო ადამიანურ ცხოვრებას. არ იყო არავითარი კანონი, რომელსაც გლეხ-კაცის ბიროვნების დაცვა შეძლებოდა; არ იყო არც ერთი დაწესებულება, რომელსაც მისი კეთილდღეობისათვის ზრუნვა ჰქონოდა დავალებული. გლეხობის დროებით დაბეჩავებას იმ გარემოებამაც შეუწყობ ხელი, რომ თანამედროვე ცხოვრების ბირობებმა ბირველი ალაკი ქალაქს არგუნა და სოფელი კი შედარებით დაქვეითდა. როგორც მრეწველობის და აღმშენებლობის, ისე გონებრივი განვითარების ცენტრი ქალაქი შეიქმნა: მაშინ როცა ქალაქი თან და თან იზრდებოდა, როგორც ქონებრივად, ისე გონებრივად, სოფელი ისევ ძველ პირობებში რჩებოდა; იქ ისევ ძალაში იყო ბატონ-ყმობის დროიდან დარჩენილი წესები, რასაკვირველია, სოფლის მკურნალო ცხოვრება ირღვეოდა, თუმცა ძლიერი იშვიათათ, რაიმე კერძო აპობოზებო, ე. ი. ერთი ან რამდენიმე გლეხის მემამულესთან შეტაკებით, მაგრამ ჩქარა ცხოვრება ისევ ძველ კალაპორტში ვარდებოდა. ამავე დროს გლეხ-კაცობის უმეტესი ნაწილის ნივთიერი მდგომარეობა სულ უფრო და უფრო უარესდებოდა და ეცემოდა. რაც დრო გადბოდა გლეხობის უმრავლესობა სულ უფრო და უფრო ხდებოდა დამოკიდებული მემამულეებისაგან. სახნავ-სათესი მიწა, საბაღახე, ტყე, წყალი, ჟრომლისოთ გლეხ-კაცს სიცოცხლე არ შეუძლია, მისთვის სულ უფრო და უფრო ძნელი მისაწდომი

ხდებოდა, ვინაიდან მემამულეები თან და თან უმატებდნენ და მიღობა წვედენ ღალას, იჯარას და ყველა სხვა გადასახადს და ბევრას. ასე გეგონებოდათ, რომ ამ მომატებას საზღვარი აღარ აქვსო. სიძარტლე მოითხოვს ვთქვათ, რომ ასეთი შევიწროება, ასეთი აღვირ-ახსნილი ექსპლოატაცია ყოველგან ერთნაირი როდი ყოფილა: ზოგან გლეხ-კაცობა უფრო მეტ გაჭირვებას იტანდა, და ზოგან ნაკლებს, იმის მიხედვით, თუ როგორი იყო მისი გასაჭირი; რამდენათაც მეტ საჭიროებას გრძნობდა გლეხ-კაცობა კერძო მემამულეების მიწა-ადგილში, იმდენათ უფრო სამძიმო ხდებოდა მისთვის მემამულეებთან სუქმის დაქვრა.

როგორც ზევით ვამბობდით, გლეხების მდგომარეობა მწვავდებოდა, დახსნა უკანარსიდან ჩანდა. დიდ ხანს იყო ეს ასე, ე. ი. მანამდის, სანამ ქალაქის მუშების ბრძოლამ კაპიტალისტების და მთელი თანამედროვე ბურჟუაზიული წესწყობილების წინააღმდეგ სოფელშიაც არ შეამუქა, სანამ მუშებს დიდებული მოძრაობა გლეხებსაც არ გადაუღა და ისინიც არ გამოაღვიძა. და აი ბიყრუებულ სოფლებში დაბეჩავებულ და გაჩანაგებულ გლეხებში დაიწყო მოძრაობა ყველა იმათ წინააღმდეგ, ვინც დღემდის გლეხებს ავიწროებდა და ჩაგრავდა. დაწყებულ ერთ კუთხეში ეს მოძრაობა ჩქარა მოედდა მთელ მხარეს, ამას არავინ არ მოელოდა, და ამიტომ რა გასაკვირველია, რომ ყველა გაბატონებული კლასებისათვის და იმათთვისაც, ვინც იმათ ინტერესებს იცავს, ეს მეტათ საშიშარი შიქნა. აშკარა იყო, რომ გლეხების წინააღმდეგ უსასტიკეს ზომებს მიიღებდნენ და არაფერს არ დაზოგვიდნენ, ოღონდ ეს მოძრაობა ჩაქროთ. და აი გლეხებს გამოუცხადეს იმი, იმათ წინააღმდეგ იხმარეს ყველა ზომები, რომლებიც დაცდარი ქონდათ, ე. ი. დატუქსვა, გამათრახება, დატყვევება, ციხე, ციმბირი და ბოლოს ეკსკუტია. მაგრამ ყოველივე ეს ამაო შეიქნა, ამიტომ ეხლა სხვა ზომებს მიმართეს; იწყეს გლეხების დამშვიდება სხვა და სხვა გვარი შეღავათის დაპირებით; დაუწყეს იმათ ლაპარაკი იმაზე, რომ მართალია ისინი გაჭირვებული არიან, მაგრამ ამისთვის მთავრობა მუდამ ზრუნავდა და ახლაც ზრუნავს, რომ საჭიროა ცხოლოთ იმათი დამშვიდება, რომ მან უფრო გულმოდგინეთ და უფრო ენერგიულათ მოელოდეს ხელი ისათი მდგომარეობის გაუმჯობესობის დასაქმეს. მაგრამ გლეხებმა აღარც ეს დაიჯერეს. იმათი აზრით დღეს მართო სიტყვები აღარ კმარა, საჭიროა საქმით გვაჩვენოთ, ნამდვილათ დავგანახოთ, რაც ჩვენთვის გწადიათ. გვეყო რაც ამდენ ხანს ვითმანეთ, უმარა, რაც გამოგვივლია. და მართლაც გლეხების მოძრაობა არა თუ ცხრება, გლეხები არა თუ არ მშვიდდებიან, არამედ იმათი მოძრაობა უფრო ფართოვდება და იზრდება. მართალია, გლეხების დღევანდელი მოძრაობა როდია წმინდა პროლეტარული ხასიათის მოძრაობა; გლეხების მოთხოვნების უმეტესი ნაწილი იმ ხასიათისაა, რომ ისინი პირდაპირ ეწინააღმდეგებიან პროლეტარიატის მისწრაფებას და

იდვალს, ე. ი. კერძო საკუთრების მოსპობას; მხოლოდ კერძო საკუთრების მოსპობა შრომის ყოველგვარ იარაღზე, როგორც არის, მაგ., მიწა, ბოლოს მოუღებს შრომის ექსპლოატაციას, ე. ი. ადამიანის მიერ ადამიანის გაყვლევას. მაგრამ გლეხკაცობა საერთოდ ვერ დაადგება ამ გზას მანამ, სანამ დღევანდელ საზოგადოებრივ-ეკონომიური პირობები არსებობენ. საქიროა ამ პირობების სრული გაუქმება, რომ გლეხებში დაიწყოს უფრო შეგნებულნი, წმინდა კლასობრივი ხასიათის მოძრაობა. გლეხკაცობა ფაქტიურად დღესაც სხვა და სხვა ელემენტებისაგან შედგება, რომლების ნივთიერი ინტერესები ერთი მეორეს ეწინააღმდეგებიან. აშკარაა, რომ გლეხების უმრავლესობის საკითხი მთელი მშრომელი ხალხის საკითხია, და თუ დღეს იგი გამოცალკევებულია, ეს მხოლოდ იმიტომ რომ გლეხები განსაკუთრებული პირობებში ცხოვრობენ. ეს პირობები კი ისეთია, რომ ისინი ხელს უშლიან წმინდა პროლეტარულ მოძრაობის განვითარებას გლეხ-კაცობაში. გლეხ-კაცობა საუკუნოების განმავლობაში მიკრული იყო მიწას, იგი დიდი ხნის განვლილ მიწის კერძო საკუთრების პრინციპზე იყო და არის აღზდილი, თუმც იმათ უმრავლესობას წილათ ხედა მხოლოდ ამ საკუთრების აჩრდილი. გლეხებში უნდა თან და თან გავრცელდეს ის აზრი, რომ სანამ მიწის კერძო საკუთრება იქნება, მანამ გაჭირვებას და დაჩაგვრას ბოლო არ მოეღება. რას უშველის დღეს გლეხს მიწის შედავათიანი პირობების აღება, რასაც მას პირდებიან, თუნდაც რომ მართლა შეუსრულონ ეს დაპირება? რას უშველის გლეხს დღევანდელი მისი მიწის მცირე საკუთრების გადიდება, როცა ყველაფრისათვის ფულია საქირო, როცა მიწის სარგებლობა მხოლოდ იმას შეუძლია, ვისაც შეძლება ანუ ფული აქვს? აშკარაა, რომ ეს მხოლოდ მოტყუილებაა. შეიძლება გლეხკაცობის უმცირესმა ნაწილმა მართლა იქონიოს ასეთი იმედი. ეს იქნება მისი სრული შეუგნებლობის ნაყოფი, და იგი ჩქარა დარწმუნდება, რომ სასტიკათ მოტყუვდა.

გლეხებმა ამიერიდან აღარავის იმედი აღარ უნდა იქონიონ. იმათი ხსნა მხოლოდ იმათ მოქმედებაზეა დამოკიდებული; მუშების განთავისუფლება, დიდებული მეცნიერის სიტყვით, თვით მუშებისვე საქმეა და სხვისი არავისი. გლეხებიც ხომ იგივე მუშები არიან, და ამიტომ იმათი განთავისუფლებაც მხოლოდ იმათი საქმეა და სხვისი არავისი.

ალ. წულუკიძის საზღაპრითან.

14 ივლისს შესრულდება ორმოცი დღე ალ. წულუკიძის გარდაცვალების შემდეგ. უკვე ორმოცი დღე გადის მას შემდეგ, რაც სიცოცხლეს გამოესალმა დაუღალავი და თავგანწირული ვებრძოლი ხალხის თავისუფლებისათვის. სიკვდილმა გამოგვლიჯა ხელიდან ეს საუკეთესო ამხანაგი იმ დროს, როცა მისი გავლენიანი და ნიჭიერი სიტყვა და მოქმედება მეტათ საქირო იყო. ნუ დაივიწყებთ, რომ აღექსანდრეს უღმობელომა სიკვდილმა მოუსწრო იმ დროს, როცა იგი თავის მოღვაწეობას იწყებდა, მას არ დასცალდა სანახევროთ განებორციელება ცხოვრებაში ის, რის იმედს მისი ძლიერი ნიჭი და ფართო განვითარება გვაძლევდა. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ალ. წულუკიძის მოღვაწეობა უდროვოდ შეწყდა, მიუხედავად იმისა, რომ ამ მოკლე ხნის განმავლობაშიაც მას მრავალი დაბრკოლება ელოებოდა წინ, როგორც, მაგ., დღევანდელი ცხოვრების დუხჭირი და აუტანელი პირობები და მძიმე ავთამყოფობაა, რომელსაც რამდენიმე წლის განმავლობაში ებრძოლა განსვენებული, მიუხედავად ყველა ამისა, ალ. წულუკიძემ მაინც შესამჩნევი კვალი დატოვა ჩვენ სა-

ზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ვერც გარეგანმა დაბრკოლებამ, ვერც სასტიკმა დევნამ და ძლიერთა მუქარამ და ვერც დაუნდობელმა სენმა მას იარაღი ვერ გააგდებინეს. ხელჩაქმნილი უკანასკნელ ამოსუნთქამდე შეურყევლოდ ებრძოდა ცხოვრების ნებულ კლასებს, როგორც მუშა ხალხის ერთი საუკეთესო ბელადთაგანი, მან პატიოსნათ და პირნათლათ შეასრულა თავისი მოვალეობა და ნამდვილი ქვემარტი მოქალაქის ვალი. მისი გასვენება, მისი ცხედრის გარშემო კავკასიის თათქმის ყველა კუთხიდან შეკრებილი აუარებელი მუშა ხალხი, რამდენიმე ენაზე წარმოთქმული სიტყვები, ყოველივე ეს აშკარათ მოწმობს, თუ ვინ იყო, რას აკეთებდა და ვის ემსახურებოდა ალ. წულუკიძე. მან უარყო ბრწყინვალე წოდება, უარყო ფუფუნებაში ცხოვრება, და შეუერთდა დამცირებულს, მიწასთან გასწორებულს დაბალ წოდებას, სოფლის და ქალაქის პროლეტარიატს, შეიქნა მისი მოსარჩლე, მისი თვითცნობიერების გამამტკიცებელი. მან მოგვცა საუკეთესო მაგალითი თავგანწირული მუშაობისა მშრომელ ხალხის სასარგებლოთ. დეე, მისი მაგალითი გახდეს მისაბაძი ყველა იმათთვის, ვინც მასთან ერთათ ემსახურა დიდებულ საქმეს; დეე, მისი წმიდა საფლავი იყოს იმის ნიშანი, რომ ხალხასთვის თავდადებული და თავგანწირული მოღვაწის სახელი არასოდეს არ მოკვდება!

წერილები ალ. წულუკიძის გარდაცვალების გამო რედაქციის სახელობაზე.

მ. ლომიანი 18 ივლისი. (ახ. სტ.) რალაც გაუგებარ მიზეზების გამო მხოლოდ დღეს შევიტყეთ აქაურმა ქართველ სტუდენტებმა, რომ უდროვოდ გარდაიცვალა წრფელი მუშაკი ხალხის განთავისუფლებისათვის ძვირფასი საშა წულუკიძე. ამის გამო, გთხოვთ თქვენი პატივცემული გაზეთის საშუალებით გამოგვაცხადებოთ ჩვენი თანაგრძობა და მწუხარება მის ნათესავებისა და ამხანაგებისადმი.

ლომიანის სამთა აკადემიის სტუდენტები: მელქს. მიქელაძე, გრიგოლ ჩხეიძე, ნიკოლოზ ალავიძე—აგრეთვე თანაგრძობას აცხადებს ა. მიქელაძე.

მ. ართვინი.

უზო-უკვალოდ ვანცალკევებულ ართვინში მცხოვრებთ გვეუწყა გულის შემზარავი ამბავი თავგანწირულის ვებრძოლის აღექსანდრე წულუკიძის გარდაცვალებისა, რამაც დიდი მწუხარება გამოიწვია ჩვენში.

გარდა ამისა ასეთივე შინაარსის წერილები მოუვიდა რედაქციას ბბ. ტ. მიქელაძისაგან და თ. ლლონტისაგან, მაგრამ უადგილობის გამო ვერ იბეჭდება.

სხვა და სხვა ამბები.

ადგილობრივ გაზეთებში ამ დღეებში დაბეჭდილი იყო ამბავი, რომ კავკასიის ნამესტნიკს გენერალი ამილახვარი და ქავჭავაძე გაუგზავნია აფილისის გუბერნიის იმ ადგილებში, სადაც გლეხების მოძრაობაა. ხსენებული გენერლები აღტურვილი არიან განსაკუთრებული უფლებით, შეუძლიათ დაპატიმრონ საქუო პირები, ჩასვან ისინი ციხეში, რისთვისაც მათ თან გაყვებათ დრაგუნის პოლკის თითო ესკადრონი. იმათ დანიშნულებას შეადგენს ამასთანავე მოიწვიონ სოფლის ყრილობები და გამოუცხადონ გლეხებს ის ზომები, რომლებსაც მთავრობა ლებულობს გლეხების დღევანდელი მოძრაობის ჩასაქრობათ. გარდა ამისა ისინი უკითხავენ და ავრცელებენ ხალხში ნამესტნიკის შემდეგ განცხადებას გლეხების მიმართ: *მეგობრებო ჩვენნი იუბილეონი*

განცხადება კავკასიაში მისი საიმპერატორო უდიდებულესობის მოადგილის გენერალ-ადიუტანტის

გრაჟის ვორონცოვ-დაშკოვისა. როგორც კი ჩამოველი ჩვენის ყოვლად მოწყალე ხელმწიფე იმპერატორის ნებითა და ნდობით ჩემის გამგეობისადმი რწმუნებულ ქვეყანაში, მწუხარებით შევიტყე, რომ ზოგიერთს ადგილებში ბოროტგამზრახველის ხალხის მიერ წაქეზებით გლეხკაცობამ გაბედა თავის ნებითა და ძალადობით დაპატრონება კერძო მფლობელთა მიწებისა და ტყეებისა. დაეცა მათი კარმიდამო და დაეტაცა ქონება; ამასთანავე მაცნობეს სხვა და სხვა მოხსენება და მოთხოვნილება გლეხკაცთა მიერ სიტყვიერად და წერილობით გამოთქმული იმაზედ, თუ რა გაჭირვება ადგიათ მათ შინაურ და საზოგადო ცხოვრებაში.

ვაცხადებ კავკასიის ყველა გლეხკაცთათვის: კანონი მკაცრათ დაიცავს ყოველ საკუთრებას, და თუ ვინმე უკანონოთ იჩემებს, მეტადრე თუ ვინმე ძალადობას ხმარობს, დამნაშავე დაისჯება არა თუ მარტო სასტიკათ, არამედ ქონებრივ პასუხის გებაშიაც მიეცემა იმ ზარალისათვის, რომელიც მიუყენებია სხვისი საკუთრებისათვის.

ამიტომ ხელმწიფე იმპერატორმა უმაღლესის ბრძანებით ამა 1905 წლის აპრილის 10-ს უმართებელესის სენატის სახელობაზე უმაღლესათ ბრძანება იწება: დაარსდეს იმ მაზრებში, სადაც უწესოება მოხდა, განსაკუთრებულად დროებითი კომისიები, რათა ცნობაში იქმნას მოყვანილი, როგორც ის პირები, ვინც მიიღო გლეხთა უკანონო ყრილობაში მონაწილეობა, ისე მიყენებულის ზარალის რაოდენობაც. ეს ზარალი ანაზღაურებელი იქნება იმ სასოფლო საზოგადოებათა ქონებიდან, რომელთაც მონაწილეობა მიიღეს ყრილობაში და რომელთაც დაარბიეს და გაცარცვეს სხვები. ასეთი კომისიები იქნება დანიშნული აგრეთვე ამიერ კავკასიის იმ მაზრებშიაც, სადაც უწესოება მოხდა.

ყველა იმ თხოვნებში, რომელიც წარმოადგინეს სასოფლო საგლეხო საზოგადოებათა თავის საჭიროებისა და მოთხოვნილებისა გამო და რომელიც მე მომხსენეს, მე ვცნობ ყურადღების ღირსათ მხოლოდ იმას, რაც შეეხება: დროებით ვალდებულ გლეხთა და მათ ყოფილ მებატონეთა ურთიერთობას; სახნავ მიწების, საძოვარ ადგილების და ტყეების უქონლობას; ეხლანდელ სასოფლო საზოგადოების მოუწყობლობის და სოფლის მოხელე პირთა რჩენის სიძვირეს; სამღვდლო პირთა სასარგელოთ გადასახადების სიმძიმეს და გამოურკვევლობას; ახლანდელის სასოფლო სკოლების უყარვისობას; სასოფლო საავადმყოფოების ხარჯის სიმძიმეს; სასოფლო საზოგადოებათა შორის გზის საკეთებელის და აგრეთვე მოხელეთათვის სამგზავრო ხარჯის უთანასწოროთ განაწილებას; სახაზინო, საერო და სასოფლო გადასახადებისა და ბეგარის აკრეფის წესრიგის უყარვისობას.

მე ვუბრძანებ რომ ყოველივე ეს საჭიროებანი დაუყარებლივ იქნას გამორკვეულ თვითეულ შემხვევაში სოფლის საზოგადოებათა მიერ მათ შორისვე არჩეულ წარმომადგენელთა მონაწილეობით. შემდეგ მე მივიღებ ყოველსავე ღონის ძიებას, რათა, რაც შეიძლება ჩქარა, დაკმაყოფილებულ იქმნას კანონიერი მოთხოვნილება სოფლის საზოგადოებათა და მოსაზობილ იქმნას ის უწესოება, რომელიც ხელს უშლის გლეხთა კეთილდღეობის წარმატებას და მათი შრომით ცხოვრების წესიერ და წყნარ მიმდინარეობას. მაგრამ ამასთანავე ვაფრთხილებ გლეხკაცობას, რომ არაფრის გულისათვის არ იქონიონ იმედი, რომ შეუმატონ რამე თავიანთ სანადელო მიწებს კერძო მესაკუთრების ადგილმამულისაგან.

კანონი, რაკი იცავს გლეხთა საკუთრებას, აგრეთვე იცავს საზოგადოათ ყოველსავე კერძო საკუთრებას; ამიტომ თუ გლეხები მოინდომებენ სახნავ მიწების, საძოვარ ადგილების

და ტყეების სარგებლობას, შეუძლიათ ისარგებლონ მხოლოდ ამ ადგილების პატრონებთან შეთანხმებით. ხოლო მე მივიღებ ღონისძიებას, რათა დაეკმაყოფილო გლეხების საჭიროება და გადავსცე მათ შენაწიანის პირობით სახაზინო მიწები და დავებმარო გლეხებს, რომ საგლეხო საადგილმამულო ბანკის შემწეობით შეიძინონ ადგილები კერძო მესაკუთრებისაგან.

დასასრულ მოვიწვევ გლეხებს, რომ გულდასმით შეუდგენ მუშაობას და არ დაუჯერონ ბოროტგამზრახველ პირთა რჩევას და ახსოვდესთ, რომ ხელმწიფე იმპერატორმა თავისი სპობანებლის უმთავრეს საზრუნველ საქმეთ დასახა რიცხვმრავალ გლეხთა წოდების ყოფა ცხოვრების საუკეთესოთ მოწყობა.

გენერალ-ადიუტანტი გრაფი ვორონცოვ-დაშკოვი.

— სოფ. ახალქალაქიდან იწერებიან, რომ იქ უკვე მისულა გენერალი ამილახვარი და საგანგებო საქმეთა მოხელე გენერალი ჟუკოვსკი, რომელთაც ყრილობა გაუშართათ დიდძალი გლეხობისა.

— მიხეილის საავადმყოფოში უკვე გარდაიცვალა მეშვიდე საპოლიოიო უბნის ზედამხედველი ილინი, რომელიც ამ დღეებში დასჭრეს.

— როგორც ვგატყობინებენ ალავერდის ქარხანაში (ბორჩალოს მაზრა) გაფიცულან მუშა ოსები და პატრონებისათვის თავიანთი მოთხოვნილებანი წარუდგენიათ.

— გურიის სასოფლო სამართველოთა მწერლების რეზოლიუცია, მიღებული 23 ივნისის კრებაზე.

ცხოვრებას ჩამორჩენილ ბიუროკრატულ რეჟიმისაგან გამოწვეული გამათავისუფლებელი მოძრაობა, რომელიც მოედო რუსეთის სახელმწიფოს ყოველ კუთხეს და საზოგადოების ყოველ ნაწილს, ვალათა გვდებს ჩვენ, როგორც მოქალაქეთ, დავუფიქრდეთ რუსეთის ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრების რეალურს და მასთან მეტათ უნუგემო პირობებსა. რუსეთის სახელმწიფო გადაქცეულია სამეფოთ, სადაც ას ორმოც მილიონიან ხალხის ხმას არა აქვს არავითარი ფასი და სადაც მუშა ხალხი, ეს კაცობრიობის საძირკველი, ეს მესაფლავე ახლანდელ ბურჟუაზულ წყობილებისა, ათასობით რომელიც დამყარებულია ყვლეფასა და გარყვნილებზე, იულიტება ჩვენი მრავალწამებული ქვეყნის ქალაქების ქუჩებში, და სადაც მთელი ხალხის, განსაკუთრებით კი მუშა ხალხის ინტერესების მოწინააღმდეგე ერთი მუქა ბიუროკრატები არიან რუსეთის ბედ—იბღლის გადამწყვეტნი. ასეთ კრიტიკულ დროს არა თუ ყოველი კორპორაცია, სახელმწიფოს თითოეული წევრიც კი ვალდებულია ხალხის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ შესაფერი პოზიცია დაიკავოს და საყოველთაო გასაგონაზ ხმა აამაღლოს. ჩვენც, თანახმათ ზენორე მოყვანილ მოსაზრებისა, მოვითხოვთ ხალხის წარმომადგენელთა დამფუძნებელ კრების მოწვევას, რომელიც არჩეულ უნდა იქნეს საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და საიდუმლო კენჭის ყრით.

— კავკასიის ნამესტნიკის კანცელარიაში მოწერილობანი დაუგზავნა კავკასიის გუბერნატორებსა და ოლქის უფროსებს. ცირკულიარში ნათქვამია, 1886 წლის 20 მაისის კანონის ძალით, როდესაც ჯარი ადმინისტრაციის დასახმარებლათ იგზავნება, ჯარის გადასაყვან-გადმოსაყვან ხარჯს ხაზინა ეწვევარადგანაც ამ ეამათ საჭიროა ხოლმე აქეთ-იქით, მოძრაობის დასამშვიდებლად, ჯარის გზავნა, ამიტომ ნამესტნიკის საბჭოში ლაპარაკი ჩამოვარდა იმაზე, თუ ჯარის სადგომის ხარჯი ვინ უნდა გადაიხადოს—ხაზინამ თუ მცხოვრებლებმა. ამის გა

მოკავსებულნი შეეკითხა პოლიციის დეპარტამენტს. გამოიჩინა, რომ ჯარის სადგომების ხარჯი, როცა ჯარი ამა თუ იმ ადგილში სადმინისტრაციის დასახმარებლათ იგზავნება, უნდა იქნისრონ ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა. ნამესტნიკის კანცელარია ეს ამბავი აცნობა გუბერნატორებს.

— გახ „კავკასში“ სწერია: ვიკავის რკინის გზის ერთ სადგურზე უნახავთ ორმოცი ათასი პატრონი.

— ბაქოში, როგორც „კას“ გადმოგვცემს, აზრათა აქვთ, გააუქმონ ეხლანდელი სადმინისტრაციო წყობილება და დანიშნონ გრადონაჩალნიკი. გრადონაჩალნიკის გარდა ბაქოში დანიშნება ორი პოლიცმენსტერი და ოთხი იმათი თანაშემწე. ქალაქი 14 ნაწილათ იქნება გაყოფილი. ქალაქის წრეში შევლენ ბაბი-ეობათი, ბაილოვი, თეთრი და შავი ქალაქი. გუბერნატორი გრადონაჩალნიკის დანიშვნის შემდეგ იცხოვრებს შემახში.

— გაზეთებს: „რუსკია ვედომოსტის“ და „ნოვოსტის“ „მავნე“ მიმართულებისთვის პირველი გაფრთხილება გამოცხადდა და ცალკე ნომრებით ვაჭრობა აეკრძალა. გაზეთი „სლოვან“ ერთი თვით შეჩერებულ იქნა ისევე მიზეზით.

— კავკასიის ნამესტნიკმა დაავალა ადმინისტრაციის მოხელეებს, თავადაზნაურთა და გლეხთა წარმომადგენლებთან ერთად შეკრიბონ ცნობები იმის შესახებ, თუ რა ზარალი მოუვიდათ მემამულეებს წელს გლეხთა მოძრაობის გამო. როცა ზარალი გამოირკვევა, მისი გადახდა მემამულეთა სასარგებლოდ გლეხობას დაეკისრება. ამის გამორკვევის საქმეს კიდევ შეუდგენ. კავკასიის უმაღლესი მთავრობის განკარგულებით, გუშინ წინ სოფელ დილოში გაემგზავრენ გენ. ლეიტ. სტახოვიჩი, გენ.-ად. თავ. ზ. გ. ქავჭავაძე, მახრის უფროსი თავ. ჯანდიერი და სხვა. თავ. ქავჭავაძემ ხალხს გადასცა: სხვის საკუთრებას ნუ შეეხებით, ხორემ ზარალს გადაიხდით; თუ გლეხობა უმიწა-წყლობით შევიწროვებულა, შეუძლიან ითხოვოს და თავისუფალი სახელმწიფო მიწები მიეცემა, აგრეთვე თუ მოისურვებენ ადგილობრივ შეძენას, ახლო მომავალში მთავრობა დახმარებას გაუწევს საგლეხო ბანკიდან სესხისათვის მაცემითა და სხვა. დიდმელებს ამასთან გამოცხადდა, რომ წელს მემამულეებს ერთს დესატიანად ადგილზე ნ. მან. უნდა გადაუხადონ და აგრეთვე ზარალი 6000 მანათი უზღონ.

— ოთხ ივლისს თამამშოვის ქარავალში მოვაჭრეებმა ვაჭარს გიორგი სააკოვს ბოიკოტი გამოუცხადეს, სააკოვმა ამხანაგობის დადგენილება. დაარღვია ამავე მიზნით გამოუცხადეს ბოიკოტი ალექსანდრე მატინოეს № 42

— ოთხ ივლისს კუკის ხიდზე მკვარი გაჩხრიკეს, რომელსაც 52 რეკოლვერი და 4500 პატრონი აღმოაჩნდა.

— ექვს ივლისს ქალაქ ჰელსინგფორსში ყუმბარა ესროლეს გენერალ-გუბერნატორის თანაშემწე, დიტრიხს, რომელიც მძიმედ დაიჭრა. დამნაშავე ვერ აღმოაჩინეს.

— ამ დღეებში გახ. „კნობის ფურცელში“ და „ნოვ. ობოზრენიაში“ გამოცხადებული იყო, რომ „კახეთის“ საზოგადოების გაფიცული მუშები და კანტორის მოსამსახურეები ვითომც შეთანხმებულან, გაფიცვა შეუწყვეტიათ დამუშაობას შედგომიანო. მაგრამ ეს ამბავი ტყუილია: მუშაობა დაიწყეს მხოლოდ მუშებმა, ხოლო კანტორის მოსამსახურეები ისევ გაფიცულები არიან და ბოიკოტსაც განაგრძობენ.

— რედაქციამ მიიღო შემდეგი გამოცემა:

1) მ. კოვალევსკი: **ოჯახისა და საკუთრების წარმოვობა-განვითარება.** წიგ. I. დედით-მთავრული ოჯახი და

პირველყოფილი კომუნისმი. თარგმანი რ. კალაძისა. ბათუმი, გამ. სპ. ქელიძისა, ფასი ერთი მბაზი.

2) მიუთუვე: **თანამედროვე ქვეყნიერების მოწინავე კუთხე.** თარგ. ნ. აღნიაშვითისა. თფილისის, ფასი სამი მბაზი.

3) ევთაყნიშვილი: **Археологическія Эскурсіи, разысканія и замѣтки.** Вып. I. Тифл., ფასი ერთი მბაზი.

დაბნ-სოფლის ამბები

გორი. ამ უკანასკნელი ვერის განმავლობაში ისეთი დღე არ უფიდა, რომ ვისმესთვის რეკლავება არ ესრდათ. ბირველად ესრდეს ვიდაც ბუჯანაშვილს, რომელსაც თუშტა ვერ მისახვედრეს, მაგრამ ისე შეამინეს, რომ პირიდან სისხლი უღებინებია და ღატეხათ ჩავრდნია. მეორეთ დაჭრეს ჯაშუში დემეტრი. მესამე სადამეს ესრდეს ქალაქის არხიტექტორს, (ერთ დროს უზაზაშვილს მისახვედრდა) საბის, და სისიკვიდილოთ დაჭრეს. ამ კაცს უვკლას საშინლათ აძაკეს.

მეოთხეთ დაჭრეს ასე „კორდლოვო“ ამბობენ ესრდეს უხადარ სუსიკალოვსაც (რომელიც ამ ერთი თვის წინათ სელში დაჭრეს) მაგრამ ვერ მისახვედრეს, თვითონ სახმს გადაიხსნენ ერთ „სუღაჯანს“ (ეს უკანასკნელემა ამ ბოლო დროს გორსაც ეწვივნენ.) მასში ერთისთვის ტუყვაც მიუტყავთ, მაგრამ ვერ მიუყვასთ; ამ ჩამოხვედი დაჭრილებს მსრდელნი ვერც ერთი ვერ დაუჭრიათ. გორის მშვიდი ბურჟუები საშინლათ დაშინდნენ ამ ამბებით და ელაჟენ.

ამბობენ აქაურთი პრისტავი უბნძიშვალაოვი სამსახურიდან დაუთხოვნიათ, თუშტა ეს ძლიერ საეჭვო უნდა იყოს. ასე თუ ისე ხსენებულნი პირი ეს ერთი თვეა სახლიდან განკეთ არ გამოდის. ხმა დადის უკანასკნელმა ამბებმა ისე დაშინეს, რომ ავით განდაც.

გორი.

ქ. თელავი. 27 თბათვიდამ დაიწყო აქ საერთოდ გაფიცვა, რომელიც კავრსელად სიმ დღეს, ე. ი. 30-დის, ამ ხნის განმავლობაში შეწყვეტილა იყო უკველი ვაჭრთა და მუშაობა სახელმწიფოებში, ანერშუმის სახევე ქარხნებში, სტამბაში, სამხის სახელმწიფოთა და ეკატა მადახიება, სავანდიტორებში, სახელმწიფოებში, ღუშებში. საყარბოში სორცს ვედაჩ ნახვლით თვლით და მოედანსედაც— ვერავითარ საზოგავს. ფურნეებში ცხებოდა მხოლოდ შავი პური, შეწყდა აგრეთვე მეტლებების მუშაობაც. ქალაქს გარეთ მონდა რამდენჯერმე აკოტაცია—ათას სულზე მეტის თანდასწრებით. წესიერება არვისგან დადგეულა არც ერთსელ.

28 და 29 აქაურ სატუსადოში არეულობა იყო. ტუსადები ჩიოდენ საჭმლის უვარკისობას, მათხრავეს მისი გაუნჯობესება სისუფთავის მხრივ რადგან საჭმელში ბევრჯერ უხვავით მატლები. უფრსეები დაპირდნენ ტუსადების თხრების დაკმაყოფილებას, მანამდის კი ცდილობდნენ გამწვევულ ჯარით მათ ჩახუმებას.

ერთი ახალკახდა ტუსადი, რომელიც არეულობის მოთავეთ იტნეს, — გაანთავისუფლეს სრულიად. ხსენებულა ახალკახდა გლეხი სამ თვეზე მეტად იქნება, რაც დაჭრილი იყო. მას აბრადებდნენ ს. წინანდალში სემიფიფის სურათის დახეკას.

მეოცე საუკუნე.

სოფ. ჩოჩხათი. (გურია). 19 კასულ მასის სოფ. ჩოჩხათში მკვლელობა მოხდა. ამ დღეს დილით რკინის გზის დაჩაჯმა რკინის გზის დახდაცზე ნახა მოკლეული კაცის გვამი. ბორბტ გამძახველთ მოეტახათ უკვე მოკლეული გვამი და დახდაცზე დადეთ იმ განზრახვით, რომ მატარებელი გასრესდა მოკლეულს და ამნარათ ბორბტების კვალი დაეკარგდა. მოკლეულს ტანზე აღმოაჩნდა 20

ჭრილობა დანით. უკვე მიტანეს მოკლეულის მეუღლეზე, რომელთა-
ნაც დიდი ხანია შუღლი და უკმაყოფილება ქონდა. მეორე დღესვე
მოვიდნენ ადგილობრივი პრესტიჟი და გამომძიებელი, გამოძიეს,
მანა მკვლეელი ვერ აღმოჩინეს, (ალბათ საკმაოდ დასმტკიცებულ
საბუთების უქონლობის გამო). ამავე საგანზე მეორე დღესვე ჩო-
ჩხათის საზოგადოებას ქონდა კრება, რომელშიც გამოძიის ეს საქმე
და აღმოჩინა მკვლელები. ესენი არიან მოკლეული სიმონის
ცოლი და მისი ორი შვილი (ზირველი ქმრიდან). ქალს გა-
დაუწვიტეს საუკუნო ბოიკოტი, უნდა იცხოვროს თვით იმ სახლში,
სადაც მკვლელობა მოხდა; არავის არ აქვს ნება მასთან რაიმე საქმე
იქონიოს. ხელს ორ მის შვილებს გადაუწვიტეს ხუთი წლით
გადასახლება სხვა მახრამში.

სტეფანე.

სოფ. ვალიდი (ქუთ. მაზრა). 19 ივნისს მოხდა კრება, რომელსაც დაესწრო ორასამდე ქალი და კაცი. კრებამ ფიცი დადო, რომ ერთმანეთს არაფერში არ გულაატოთო. შემდეგ შეუდგნენ ქორდების ამოხიანს, და მართლაც რამდენიმე ამოხიანეს. ჭკრჭკრობით მსოფლიო ერთს დაუმტკიცეს, რომელსაც მოეპარა სიმინდი თავის მეზობლისათვის. კრებამ ქორდი იქვე ეკვლისი მახლობლად ძველ შენობაში დაატუსაღა ერთი საათის ვადით და შემდეგ კი სხვა სას-
ჯული უნდა გადაწვიტათ, მაგრამ ქორდმა პატივება ითხოვა; კრებამ შეიწყინარა და განთავისუფლა იმ პირობით, რომ შემდეგ ადარ ჩადინოს ასეთი საქმე. 7 კაცს ბოიკოტი გამოუცხადა (ამათში ზოგს ჭაბუშობას აბრალდებენ და ზოგს საერთო საქმის უუურადღებობას). ამათში 6 კრებას დათმობა ითხოვა და კრებაშიც შეიწყინარა ამათი ითხოვა, რისთვისაც დიდი მადლობა გადაუხადეს კრებას. იმათ მე-
შვიდე ამხანაგს კი ერთი თვით ბოიკოტი გადაუწვიტეს.

ივანე ბალიდილი.

ქვემო რაჭა. მიკელ ქართველებში ისეთი შრომის მოვარე, აუბქარებელი და მომთქინი არავინ არ არის, როგორც რაჭველი კაცი. მიუხედავად ამისა, ახლამა სიომ აქაც დაჭბურა და მძიმე, მომთქინი, უკიდურეს გაჭირვებაში მყოფი რაჭველებიც საზოგადოებრივად დაეხმარა. ქვემო რაჭაში პირველი ამრიგადან დაწვებული ეგულა სოფლებში კრებებს მართავენ და თავის ჭირვარაშიც საუბრობენ. ზატარა ონის საზოგადოების სოფლებში რამდენიმე კრების მოხდენის შემდეგ აიჩიეს ათის თავები, ფიცი დასდგეს შესწავლიტონ აღმინისტრაციასთან ყოველი კავშირი და თავისი საქმე არჩეული სანდო კაცების ხაშვალებით გააჩიონ, არ მისცენ არც დრამის ფული და არც სახემწიფო იჯარა. „ან კი რით გადავიხადოთ, როდესაც თავიდან ფეხებამდის შიშველნი ვართ და ტიტველი კანი ვერაფრით დაგვიფარავს“, გაიძახინ ონისი. კრებებიდან აძეკებდნენ ისეთ პირებს რომელთა ხშირ სტუმრებს პრესტიჟი, მამასახლისი და სხვა მთავრობის მოხელეები შეადგენდნენ.

პირველი ღრმა მიზეზი, რომელმაც რაჭველები ახლანდელისათვის გაჭირვებაზე და სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლისთვის გადააღებია თავი, ეკონომიურია. ჯერ ერთი რაჭაში ადგილის ისეთი სივიწროვაც, როგორსაც საქართველოში სხვაგან ვერსა თუ შეხვდებით და ამასთანავე მიწაც მწირი და უნაყოფია. პური სრულად მოიხზო, დვინის მოსავალი კი სიმცირის უკანასკნელ წერტილამდის მიიფანა ვაზის ავითყოფობამ. ასე რომ მთელს რაჭაში უმრავლესობას თუ ხანკვარი წლის საჩხო მოუვიდა, აუწერელი შრომის შემდეგ რასაკვირვებია კარგი უნდა.

ეკონომიურ დაჭკვიტებასთან ერთად გადასახლება მატულობდნენ და მთავრობის მოხელეები განსაკუთრებით თავკამდებულ ერთგულობას იჩენდნენ გადასახლის მოკრეფის დროს. მე ხშირათ მინახავს ხელცივალებს, სხვა ნივთები რომ ვერ ასვლია გადასახლად, ქაღის იუბაც კი წაურთმევიან საცოდვო გლეხისთვის.

ამ ზომამდის გადატარებული რაჭველები მთავრობის მოხელეების ადვილ წასწინლმა მოქმედებამ, მოთმინებიდან გამოიყვანა. თუ რამდენათ უსამართლოთ და დაუზოგავათ კრებების მოხელეები ხალხს, ნათლად შეუძლია დაინახოს კაცმა ერთ იმ ურცხვე მაგალითებიდან, რომელსაც ესლავე გვაცნობს კითხველს და რომლის მოწამე მე თითხ ვარ და სხვა ბევრი ჩემისთანა. ჭმარშაწინ მოვიდა მამასახლისი სტრავით სოფელ ქვედა-შავრში, მოუყარა „ურჩ“ გლეხებს თავი და გამოუცხადა: ესლავე გადასახლის ფული მოიტანეთ, თორემ ხომ ხედავთ იმ „წითელ ჩინებანს“, — მიუთითა სტრავიკებზე — ჯერ ჩვენ წაგვართვეთ ეგულაფერს, გცემთ და პრესტიჟი ვარეს დღეს დაგვეჩვენებთო. ამ თხოვნა-წოდებას მართანის და პირებაში შუა დღემაც მოატანა. — „ხომ ხედავთ შუა დღეა: თქვენი გულისთვის ჩამოვედით აქ და აწი სადილი გვიანდა“. უთხრა მამასახლისმა გლეხებს. „მე ღობიომ გამიხმო ეელი და რადაც აბრძოდე ქათამი შევს ოსინი კი ამით უნდა შექამოს“, წაბურტუტეს საწვალმა გლეხებმა და წავიდ-წამოვიდნენ ბრძანების სასრულეში მოსაყვანათ. სადამოს დამთვრალი მამასახლისი და მისი ამა-
ლა გაემგზავრენ ზატარა-ონისაკენ. გლეხებს კი დაუბარეს; თუ აწი-
კება არ გინდათ, კვირეს მოვალთ და ფული მზათ დაგვანვედრეთო. ამ გვართ საწვალნი გლეხები ან ამ მოხელეების ძლომან ვერ აუვიდნენ და ან გადასახლად. მას შემდეგ, რაც ზატარა ონის სასო-
ფლო სასამართლო დასწვეს, ეგულა ასე გაიძახინ: „ხეტავი აქამდის დამწვარიე ჩვენი სასამართლო, ის „ყოველი უსამართლობის ბუ-
დე. თუ ასე მშვიდობიანათ და ძმურათ ვიცხოვრებდითო“. ახალი სასამართლოს ამენების შესახებ ვარი უთხრეს ამ დღეებში აქ მო-
სულ მაზრის უფროსს.

ამ სწორეთ ასეთმა აუტანელმა პირობებმა აამოძრავა მძიმე რაჭველებიც და რა ხან კი გაიბრუნენ, მათი დამშვიდება არ შეიძლება, სანამ ეგულა სამართლიან მოთხოვნილებებს არ დაუკმაყოფილებენ. რაჭველების მოთმინებიდან გამოსულა იმის ნიშნავს, რომ მეტი მოთმინა უფლად შეუძლებელია და ძირიანათ უნდა შეიცვალოს ის პირობები, რომლებშიც ასეთ მდგომარებაში ჩავდო ეს ხალხი.

კოტე ვაკიიფილი.

რუსეთის ქრონიკა

ბელასტოკიდან ცრული ამბები მოდის. საზოგადო კათოცვა სერიოზული არეულობით დასრულდა. გამოწვეულ იქმნა ჯარი; დაჭრილი და მოკლული ბევრია. ამბობენ, რამდენსამე ალაკას ბომბები გაუსროლიათ; ქალაქში ბევრჯან თოფის სროლას. მცხოვრებნი თავზარდარემული არიან, ქუჩაში გამოსვლას ვერ ბედავენ. ქალაქიდან ბევრი წავიდ-წამოვიდა.

— ივანოვო-ვოხნესენსკი. 21 ივნისს მეორმოცდა ერთე დღე დადგა კათოცვისა. საზოგადოთ არავითარი ცვლილება არაა.

ფაბრიკის პატრონებმა მუშებს ცოტაოდენი დაუთმეს; მეტის დათმობას ადარ ამბობენ. მუშები კი ამ პირობებით არ კმაყოფილებიან და მუშაობას არ ამბობენ. ორივე მხარედაპირენი თავიანთ გადაწვეტილებას მაგრათ ადვიან. შესაძლოა მუშებში მშვიდობიანობა ჩამოვარდეს და კათოცვის მოსახლობათ ავიტაცია გასწიონ. გუშინ, მაკალიათ, 20 ივნისს, კათოცვლები ორ ზარტათ გაი-
ფვენ: ერთნი, კათოცვის მომხრენი, წინანდებურათ ტალკაზე შეიკრიბნენ, მეორენი კი, მოწინააღმდეგენი — იარმუკის მოკლანსუ. ტალკაზე შეკრებილნი იარმუკის მოკლანსუ „გამოთიშულებთან“ მივიდნენ და მტენებარე სიტუციით დაარწმუნეს ოსინი, რომ კათოცვა კვლავ განუგრძოთ. შემდეგ 25,000-მდე კაცი ისევ ტალკაზე შეიკრიბა და ხმის უმეტესობით გადაწვიტა კათოცვის გაგრძობა. გუშინდელი ინციდენტის გამომძიების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ განხეთქილება მუშებში კი არ დაწვებულა, არამედ ხელახლანსებში, რომელთაც ფაბრი-

კაში კაი ადგილები უკავიათ და ამიტომ გაფიცვას თავიანთვის სასარგებლოთ ვერა ვოფობენ.

მდ. ტალკასუ კრების შემდეგ გაფიცულნი ფაბრიკაში მივიდნენ და გაფიცვის დროის ხვედრი ჯამაგირი მოითხოვეს.

ამ მოთხოვნასზე თითქმის ყოველჯან უარი უთხრეს. მიზეზათ იმას ასახელებდნენ, რომ ფაბრიკების ხატრანები ქალაქიდან წავიდნენ; მოლანაზარაკებამ მეტათ მწვავე ხასიათი მიიღო. იმავე სადამის ქალაქში გააკრეს ვლადიმირისკის გუბერნატორის შემდეგი განცხადება: „ჩემამდე მოვიდა ცნობა, რომ 21 ივნისს ფაბრიკების ხატრანებთან და მათ მოურავებთან მოლანაზარაკების დროს მუშებს მეტათ უგებნი სახით წამოუყენებიათ თავიანთი მოთხოვნები, დამუქების კიდევ, თუ ამ მოთხოვნებს არ დაკმაყოფილებენ. ქალაქში მუდროებისა და წესიერების დაცვის, კერძო პირთა პიროვნებისა და ქონების ხელუხლებლობის აუცილებლობის გამო, ვაწვევ მუშებს ფაბრიკების მართვლებთან მოლანაზარაკების დროს დაცვის სრული წესიერება, კრიდონ უმუშე ქრევას და მუქარას, უმეტესათ ნება არ მისცენ თავიანთ თავს და არც თავის ამხანაგებს ძალ-მომრეობა იხმარონ, რის წინააღმდეგ მიღებულ იქნება ზომები და დამნაშავენი კანონისამებრ ხასუსის გებაში მიეცემათ. გუბერნატორი უმადლე-სი კარის ეგერ-მეისტერი ი. ლენტიევი. 21 ივნისს, 1905 წ.

22 ივნისს მდ. ტალკასუ კრების შემდეგ ისევ მივიდნენ თავიანთ ფაბრიკებში და უწინდელათ მოითხოვეს გაფიცვის დროის ხვედრი ჯამაგირი.

— ამ დღეებში მოსკოვის ნაფიც ვეჭილებმა და მათმა თანაშემწეებმა, რომელნიც ეკუთვნიან ვეჭილთა კავშირს, ზეტერბურგის ჟანდარმთა სამართველში შემდეგი შინაარსის თხოვნა გაგზავნეს, თვითოეულმა ცალ-ცალკე:

„ზეტერბურგის გუბერნიის ჟანდარმთა სამართველს სრულიათ რუსეთის ვეჭილთა კავშირის საქმის გამო მოსკოვის სამოსამართლო ოფისის ნაფიცი ვეჭილის (ან ნაფიცი ვეჭილის თანაშემწის) ამა და ამის (სახელი, მამის სახელი, გვარი და სრული ადრესი) განცხადება. რადგანაც სისხლ. სამ. დებულ. 126 სტ. ძალით მ. ვ. ბერენ-შტამი და მ. მ. ვინავერი ხასუსის გებაში იქნენ მიტყულები ვეჭილთა კავშირში მონაწილეობის გამო, ვაცხადებ, რომ მეც მონაწილე ვარ ვეჭილთა კავშირის და, თუ ამ კავშირში მონაწილეობა 126 სტ. ძალით დანაშაულათ ითვლება, ზემოხსენებულ პირებთან ერთათ მეც დამნაშავე ვარ და მათთან ერთათ თანასწორათ ხასუსის მკვებელი“.

— უკანასკნელ წლის განმავლობაში ზოლონეთს მეტათ გაძლიერდა სარეგულირებო ხატრების მოქმედება, რაც გამოიხატა თითქმის შეუწყვეტელ გაფიცვებითა და ადმინისტრაციასთან შეტაკების გაძლიერებით. სარეგულირებო მოძრაობა მეტის-მეტათ გამწვავდა ბოლოს დროს ქალაქ ლოძში. სადაც 8 ივნისიდან 12-მდე შემდეგი ამბები მოხდა:

ივნისის პირველ რიცხვებიდანვე დაიწყო საერთო გაფიცვა ფაბრიკებისა და ქარხნებში; შემდეგ ყველა მადახიებიც დაიკეტა. სრულად პირველათ სრდნი ქუჩასზე დაიწყო, სადაც რეგულირებით ეახსი იქმნა მოკლეუდი; შემდეგ თავს დაეტყვნ ზოლონეთის ვალხანს, რომელიც 40 ალაგს იქმნა დაჭრილი და ნახევარ საათის შემდეგ კარდაიცვალა. ქალაქში ყოველი მოძრაობა შესწყდა. მანიფესტანტები ამტრევედნ ქუჩის ფარნებს, ტელეგრაფის ბძებს და აშენებდნ ბარაკადებს. სადამის ცხრა ნახევარ საათზე ცეცხლი წაუკიდეს ვსხოდნაია ქუჩასზე მაგარ სასმელების სახანონო ღუქანს და დასწვეს იგი სრულიად მორე დღეს დილიდან უწესოება ისევ დაიწყო. მანიფესტანტებმა ბევრ ადგილას ადმართეს ბარაკადები ურმებისგან, ეტლებებისგან და ბოჩქებისგან. არც ერთს ქარხანა-ფაბრიკასზე მუშაობა აღარ დაუწყიათ; მუშებისა და ჯარებს შორის აქა-იქ ბძოლას მოხდა. მრავალი დაჭრილი და მოკლეუდი იქმნა. მარტო ამ დღეს ავისო საავტომოტოები. ზოხნანსკების საავტომოტოში 80 მძიმეთ დაჭრი-

ლი მიიყვანეს. წითელი ჯარისა და წმ. ალექსანდრეს საავტომოტოებში დაჭრილთ კორიდორებში და იატაკზე აწვედნენ, რადგან ადგილი აღარ იყო. „სწრაფ დანმარების“ საზოგადოების უქმებმა ქუჩებზე 161 კაცს შეუხვიეს ჭრილობა, 11 ადამიანს—ღამის მიწოდება 5 ზოლონი ჯარი ასე რომ სულ შეიქნა 6 ზოლონი ქვეითა ჯარისა და ოთხიც—ცხენოსანთა. 7 საათზე რამდენიმე ათას კაცისგან შემდგარი ზოლონისა გაემართა ებრელთა სასაფლაოსაკენ ორის მოკლეულის მუშის დასამარხავათ. მანიფესტანტებს წითელი და შავი დროშები მიქნდათ; მღეროდნ სარეგულირებო სიმღერებს. ხალხი თან და თან ემატებოდა და ბოლოს ზოლონისაში 10 ათასზე მეტი მიდიოდა. უმთავრეს ქუჩასზე ხალხს შეტაკება მოუხდა ჯართან; უკანასკნელმა საშინელი სროლა ასტეხა, ხალხს შიშის ზარა დასცა და გაფანტა; მრავალი იქმნა მოკლეუდი და დაჭრილი. ქალაქიდან მრავალი ხალხი იხიზნება. ყოვლად შეუძლებელია ჯერ შესდგეს სიები დაჭრილთა და მოკლეულთა; უმრავლესობას ებრელები შეადგენენ. ქუჩებში ჯარები დადიან და თოფებს ესვრიან, თუ სადმე ბობო დაინახეს; ესვრიან აგრეთვე სახლების აფხებზე, რადგან იქადგან რეგულირების სროლა იყო. უმთავრესი შეტაკება 10 ივნისს მოხდა, როცა ბძოლასში 60 ათასმდე შეიარაღებული მუშა და 6 ზოლონი ჯარი იდებდა მონაწილეობას. მუშებმა სხვა და სხვა ალაგს 20 ბარაკად ააკეს, რომელიც ჯარებმა იერიშით აიდეს. ბევრი სახლი მუშებმა ცხიებათ აქციეს, საიდანაც ჯარებს თოფებს ესროდნ და თავზე მღელარეს ასხამდნ. ასეთი სახლები ჯარს იერიშით უნდა ადო. ზოგიერთ ალაგს მუშები მიდიოდნ იერიშით ჯარებზე და ამ დროს უშმაკრებსაც-გი ხმარობდნ. ერთ ადგილას უშმაკრებით მოკლეუდი იქმნა 4 ეახსი და 21 ცხენი, ხოლო დაჭრილი იქნა 16 ეახსი. სროლა 11-ში დილასაც არ შეწყვეტილა. საზოგადოებრივად არც არის და შიმშილობაც იწყება. 10, 11 და 12 ივნისს მრავალი ტრაგიკული სცენა მოხდა; ყოველივე ამტიციებს, რომ ორივე მხარე მეტათ გამხეცვებულია. როგორც ამბობენ, მოკლეულთა და დაჭრილთა რიცხვი 2000-მდეა. ჯარშიაც არიან მოკლეუნი. ერთგან 6 აფიცერი და რამდენიმე დრაგუნი მოკლეს. ერთი აფიცერი ახალგაზდა ქალმა მოკლა რეგულირებით. მოძრაობის და ბძოლის შეთანხმნი წითელის ეელსახევეით განიჩეოდნ დანახეხებისაგან. ესენი ეკუთვნოდნ ზოლონეთის სოციალისტთა პარტიას და ებრელების „ბუნ“-ს.

— 13 ივნისს ვარშავის თითქმის ყველა ქარხანაში გაფიცვა იყო. ეს საერთო გაფიცვა, როგორც ამბობენ, გამწვავულია ლოძში მომხდარ არეულობის გამო. ბევრი მადახია დაიკეტა და ადებ-მიტყემობა მოიხშო. ტრამვაის მუშაობა შეჩერებულია. ლეშკოვის ქუჩასზე ტრამვაის ერთი ვაგონი გადააბრუნეს. ქალაქში ახალი ზური აღარ იშოვება. ცხინის ქუჩასზე ბობო თოფის სროლა დაუწყო ხატრულს, რომელიც ერთი ებრეული მოკლა. კრახმალისა და ვარსბიევის ქუჩები სუთ ალაგს ხარხებთ შეკრეს, მაგრამ სალდათებმა აშაღეს, როდესაც მანიფესტანტები გაფანტნ. ხალხი მეტათ აღშოთ-თებუდა. მუშები ჯგუფ ჯგუფათ გროვდებიან. ქალაქში აგრელებდნ სოციალ-დემოკრატის ხატრების ზოლონამაციებს, რომლითაც იწყვედნ ხალხს დემონსტრაციისთვის. ერთ ქუჩასზე უშმაკრე გაი-სროლეს და დაჭრეს ორი ჟანდარმი და რამდენიმე კაცი, შემთხვევით მიივალა. 21 კაცი დაიჭირეს. უშმაკრის გადაძვლები კი მიი-მალა. ადგილობრივი კახეთები უარყოფენ იმ ხმას, ვითამც აფეთქების დროს 51 კაცი დაშავებულიყოს და სწერენ, რომ ხუდ ორი-სამი კაცი დაშავდა.

— ქ. ჩერნიგოვში ერთმანეთ შორის მოლანაზარაკების შემდეგ ქალაქის საბჭომ ერთმანეთ დაადგინა: 1) შუამდგომლობა ადრან გუბერნატორის წინაშე, დაუყოვნებლივ გაიყვანონ ქალაქიდან ეახსები, 2) მოახსენონ შინაგან საქმეთა მინისტრს ჩერნიგოვის ზოლონისა და ეახსების საქციელი; 3) შუამდგომლობა ადრან მშვიდობიან მოქალაქეთა დასაცავათ და პიროვნებისა და ქონების ხელ-

შეუხებლობისათვის ნება მიეცეს შეადგინოს ქალაქის მილიცია, ხოლო მილიციისათვის წესების შესამუშავებლად ათარხეულ იქმნას ხმისანთავან კომისია.

— სიმფეროპოლის ასალ გუბერნატორს გენერალ ვალდკოვს, რეგორც „Кр. В.“ აღნიშნავს, საგრძობლათ შეუხუსტებია გაძლიერებულ დაცვის წესები.

ასლა გაუქმებულია წესი, რომლის ძალითაც იარაღის ტარების ნება უნდა გამოთხოვნილ იქმნას, ზოლიციისაგან გერბის მარკებ დაკრული არძით; ყველა ვინც იარაღს ატარებს, ვალდებულია გამოცხადდეს ზოლიციის და ამის შესახებ მხოლოდ სიტყვიერათ განუცხადოს. გაძლიერებულ დაცვის წესების დარღვევისათვის შედგენილ იქმნეს ამ დროიდან ადმინისტრაციული წესით აღარ განიხილავნ და გუბერნატორს მეტათ მიაჩნია ისარგებლოს 500 მანეთამდე დაჯარიმების, ან სამ თვემდე დატყვევების მის დამი მინიჭებულ უფლებით; ყველა ამ ვარი იქმნები გადაეცემა ქალაქის მსჯულსებს. გაძლიერებულ დაცვის წესების დარღვევისათვის წინათ აღძრულა საქმეები (გუბერნატორის მოსვლამდის) რომლის გამო ზოგნი საზურობილეში ასლაც სხედან, გაუქმდეს.

— რეგორც კ.ზ. „Рус. В.“ ატყობინებენ ივანოვო-ვოლნისენსკის მუშათა გაფიცვა ბოლოვდება. თუმცა მუშების ყველა მოთხოვნილებანი არ დაუკმაყოფილებიათ, მაგრამ ამ პირობებში ბრძოლის გაგრძელება შეუძლებელი დარჩა. 27 ივნისის კრებაზე მუშებმა ერთხმათ დაადგინეს გაფიცვის შეწყვეტა.

მუშაობას შეუდგებიან გაფიცვის დაწყებიდან შეორმოდ ათე დღეს ე. ი. პირველ ივლისს. მუშაობის დაწყებამდე მუშები თავს მოიყრიან მდინარე ტალკას ნაპირზე. აქ დაყოფებიან ჯგუფებათ ცალკე ფაბრიკის მუშები და წავლენ თავიანთ ძველ ალაგებში. სანამ მუშაობას დაიწყებდენ ფაბრიკანტებს გამოუცხადებენ: რომ იწვევენ მუშაობას, მარა თავს დამარცხებულათ არა სთვლიან. რაცა ეს მათთვის შესაძლებელი იქნება ისინი კვლავ მიატოვებენ ფაბრიკებს და მოთხოვნილებათა დაუკმაყოფილებელ მუნსებს ხელ-ასლა წამოაყენებენ. ამისათვის მუშები ურჩევენ ფაბრიკანტებს მისმონ ეს უკანასკნელი მიზეზიც განსეთქილებიას.

— გაზეთების სიტყვით იმ ჯარებში, რომლებიც შავი ზღვის განაპირა ადგილებში დგანან, დიდი აღეჯება სუფევს. (H.).

უ ქ ხ ო ე თ ი ს ქ რ ო ნ ი კ ა.

გერმანია. 1874 წლის არჩევნებზე სოციალ-დემოკრატებმა წინა წლებზე სამჯერ მეტი ხმა მიიღეს. ამ გარემოებამ კიდევ უფრო დააფრთხო, ისეც საკმაოთ შეფიქრიაებული, გერმანიის „კეთილი“ ბურჟუაზია. მან, თითქოს ერთი კაცი ყოფილიყოს, ერთხმათ დაიწყო წუწუნნი და გოდება; „ღროა მთავრობამ ხმა ჩაუწყვიტოს «თავხედს და მავნე პარტიას», რომელსაც მიზნათ ჩვენი «პატიოსანი შრომით» ნაშოვნი ფულის და ქონების ხელში ჩაგდება გაუხდიაო». ასე ატიკტიკდა მაშინ ბურჟუაზია, ხოლო ბურჟუაზიის სურვილს, რასაკვირველია, დაუკმაყოფილებდა მისი აღმასრულებელი კომიტეტი ანუ მთავრობა. და მთავრობამ გამოსცა კანონი «სოციალ-დემოკრატების მავნე ლტოლივლებათა» წინააღმდეგ. ამ კანონის ძალით დახურეს და აკრძალეს ყველა სოც.-დემოკრატული გაზეთები, კრებები, კავშირები, და ლიტერატურული თხზულებები. ამას გარდა გამოაცხადეს ადმინისტრაციისთვის „საშიშ“ პირების გერმანიიდან გაძევების უფლებები.

ამ კანონის ძალით გაძევეს გერმანიიდან 1000 კაცამდე, ბევრი ციხეშიც დაამწყვდიეს. «ისხდენ» ორი წლის განმავლობაში პარტიის ბელადებიც: ბებელი და ლიბკნეხტი.

მარა სოციალ-დემოკრატული პარტია არც ისე სუსტი იყო, რომ ასეთი ზომებით მისი მოსპობა შეძლებულიყო.

პარტიის მოთავეები შვეიცარიაში გადასახლდენ და იქიდან გზავნიდენ გერმანიაში აკრძალულ ლიტერატურას და თავიანთ ორგანოს, რომელსაც სახელათ „სოციალ-დემოკრატ“ ერქვა. არჩევნების დროს თითქმის იმდენივე ხმა მოიღოდა სოციალ-დემოკრატის, რამდენიც უწინ. 1890 წ. გააუქმეს ზემოხსენებული სასტიკი კანონი სოც.-დემოკრატების შესახებ, მარა მაგიერში მუშებს უწინდებულათ შეზღუდული ქონდათ რეიხსტაგში არჩევნების უფლება. როცა ზემოხსენებული კანონი ძალაში იყო, ყოველ წლივ შეკრება შეუძლებელი გახდა და კრებები მხოლოდ ოთხ წელიწადში ერთხელ ხდებოდა (1880, 1883, 1887 წწ.) ამავე დროს ბისმარკმა მუშათა მოძრაობის ჩასაცხრობათ „სახელმწიფო სიცალიზმს“ მიჰყო ხელი. მან დააარსა მრავალი მუშათა კავშირები და ცდილობდა, რაც შეიძლება მეტი მუშები მოეგროვებია ამ კავშირებში. თავის აგენტების საშუალებით, ბისმარკი ცდილობდა ჩაეგონებია მუშებისათვის, რომ მათ, თავიანთი მდგომარეობის გასაუმჯობესებლოთ პოლიტიკური წყობილების შეცვლა სრულიადაც არ სჭირათ, და ურჩევდა მხოლოდ ეკონომიური მოთხოვნილებები წარედგინათ ხოლმე, მაგ. ქირის მომატება, სამუშაო დღის შემცირება და სხვ. ასეთი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას მუშები უნდა ეცადნენ მექარხნებთან მშვიდობიანი მოლაპარაკებით და არა გაფიცვებით.

ამ კავშირებმა რა თქმა უნდა, ვერაფერი გასავალი იშოვეს. ძალიან ცოტა მუშები შედიოდენ ბისმარკის კავშირებში და ვინც შედიოდა, იგიც სოციალ-დემოკრატულ პარტიაში გადადიოდა ცოტა ხანს მერე. კავშირები დაიხურა. სოც-დემოკრატებს კი, რაც დრო გადიოდა, უფრო და უფრო მეტი ხმა მოდიოდათ არჩევნებზე. შემდეგი რცხილი ნათლათ გვაჩვენებს როგორი სისწრაფით ემატებოდა ხმები ს. — დ.—ტებს.

წელი-წლი.	რამდენი ხმა იყო საზოგადოთ არჩევნებზე.	რა პროცენტი უწევდა სოც.-დ-ტებს ყველა ხ-ბში	სოციალ-დემოკრატ-დებუტატთა რიცხვი.
1871	113.000	2,9	2
1874	351.000	6,7	10
1877	493.000	9,1	13
1878	436.000	7,5	9
1881	311.000	6,1	13
1884	549.000	6,7	24
1887	763.000	10,1	11
1893	1.786.000	23,2	44
1898	2.107.000	27,1	56
1903	3.000.000.	32,7	81.

რეიხსტაგში სულ—397 დებუტატია. მკითხველმა, ელბათ, მიაქცია ყურადღება იმ ახირებულ გარემოებას, რომელიც ზემოთ მოყვანილ ცხრილში იმ პროცენტების მიხედვით, რო-სოც-დ-ებს უწევს, სოციალ-დემოკრატ-დებუტატთა რიცხვით უნდა იყოს რეიხსტაგში: მაგ., 1903 წ. სოც.-დ-ტების ხმა შეადგენდა ყველა ხმების მესამედს (32,7%), მაშასადამე მათი დებუტატებიც მესამედს უნდა შეადგენდეს და არა მეხუთედს, როგორც ნაჩვენებია (81). ასეთი შეუფერებლობა იმით აიხსნება, რომ საარჩევნო ოლქები მეტათ გამოუსადეგრაათაა და ყოფილი პროლეტარიატისთვის, ასე რომ მილიონ ნახევარ სოციალ-დემოკრატთა ხმა სრულიათ უნაყოფოთ იკარგება.

რომელიმე ქალაქის ანუ ოლქის პარტიის წევრები (პარტიის წევრათ ითვლება, ვისაც სწამს პროგრამის ძირითადი პრინციპები და შეძლების და გვარათ დახმარებას უწევს პარტიას) საჯარო კრებებზე ირჩევენ თავიანთ შორის სარწმუნო პირებს, რომელნიც აგროვებენ საწევრო ფულს (საწევრო

გადასახადი სავალდებულო არაა), იღებენ ლიტერატურას, მართავენ კრებებს და წრეებს, ხელმძღვანელობას უწევენ გაფიცვებს და სხვ. გარდა ამისა თითოეული ოლქი სამ-სამ პირს ორჩევს ყოველ წლიურ კრებისათვის, რომელსაც პარტიტაგი ქვია, უკანასკნელნი ფარული არჩევნებით ირჩევენ 12 კაცს პარტიის სამმართველოსთვის.

პარტიის სამმართველო ცდილობს რაც შეიძლება მჭიდრო ჯგუფად იქონიოს პროლეტარიატთან, რომლის წარმომადგენელი თითონ არის. ამ მიზნისათვის წარმომადგენლები აცნობენ დებუტატებს მუშა ხალხის მდგომარეობას, იმ კითხვებს, რომლის წამოყენებაც სასურველია პარტიისათვის, მოითხოვენ დებუტატებისაგან ამა თუ იმ საქციელის ახსნას და სხვ.

ერთერთი პარტიტაგზე, რომელიც სოციალისტთა წინააღმდეგ გამოცემულ კანონის გაუქმების შემდეგ მოხდა, შეიქმნა ფორმულა, რომელიც გამოთქვამს, როგორი განწყობილება უნდა იქონიოს პარტიამ საპარლამენტო მოღვაწეობასთან: „ოფიციალური ტაქტიკა გერმანიის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიის ამდგომარეობს იმაში, რომ მას შეუძლია მიიღოს საპარლამენტო პარტიების ფორმა, რომლის საშუალებით პარტია ცდილობს სოციალისტური აზრების გავრცელებას. არჩევნებზე პარტია აყენებს თავის კანდიდატებს, გაყავს თავისი დებუტატები საკანონმდებლო და საზოგადოებრივ ჯგუფებში და აარსებს საპარლამენტო ჯგუფს.

(შემდეგი აქნება).

დრონი იყვალენ ანუ მწარე ფიქრები.

ს ა მ ი მ ო ნ ო ლ ო გ ი

II

თ ა ვ ა დ ი.

თავადი—60 წლისა, ტახტზე მოკეცილი ზის, მუხლებზე მუთაქა უდევს და დაფიქრებული ჩიბუხს აბოლებს, მერე მწარეთ ამოიოხრებს და ნაღვლიანათ ამბობს: (აი გიდი!..

„გამოიცვალა დროება,
 ჩარხი უკულმა ტრიალებს!“
 დღეს მონა ბრძანებს, ბატონობს,
 ბატონი კარ-კარ წიალებს!..

(თავს ჩაიქნევს და მწარეთ ჩაიციხებს)!.. რა დღეს მოვესწართ! სწორეთ ამაზე იტყვიან—„სიბერემდინ სიქაჩლეს მოელოდეთ!“ რატო ღმერთი არ გაიკინებს! ჩვენივე გლეხები, ჩვენივე ნაყმევები, რომელთაც ერთ დროს თუ გვინდოდა გავყიდდით, თუ გვინდოდა დავაგირავებდით, რომელნიც გუშინ ჩვენწინ ხმას ვერ იღებდნენ, დღეს დოინჯ-შემოყრილნი დავდგომიან და გვიბრძანებენ: ეს საძოვარი და სანახირე ალაგები მოგვეციოთ, ტყე უფასო იყვესო, ნაღვლები და ნაღვლების ფული დავგიბრუნეთო, ღალა დავგიკელით და თქვენი წილი თქვენვე წაიღეთო, ჩანახი გამოცვალეთო, წყალში ბაჟს აღარ მოგცემთო, ძღვენი და მუშა ხელი მოისპოსო და სხვა კიდევ ათასი ჯანაბა! მიკვირს, რატო ცოლი კი არა გვთხოვენს!—რა, „ტეტისაგან“ გასაოცარია? მაგათ „ერთობა“ ვერე ესმით! დაწვა-დაბუგვა, აკლება, დაჩხვება, აწიოკება... ყველა მოჯამაგირე მიმირეკ-მომირეკეს, კინაღამ მოურავი მომიკლეს, ხუთასი თუმნის ტყე გამიკაფეს და თანაც მემუქრებიან—„ყახახებს რათ ჩავგახოცინე და ფასი რათ შემოგვაწერო!“ ყახახები კი არა, მამაჩემი ნუ წამიწყდება, სამ პირ

ტყავს გაგაძრობთ, სამ პირ ტყავს! ჩემ დანაკლისს ერთითათ ვინაზლაურებ თქვენ კისრიდან, ერთი-ათათ! მე ნუ მხეხენ! ახალგაზღობას სამი კაცი შემომაკვდა და პუნჯი ვერ მიფრინეს! ღვთის მადლით, ჯერ კიდევ ძალა და გავლენა გვაქვს! ჯერ კიდევ არ გამოგვკლევია ძველებური ვაჟ-კაცობა! ხო არა გნებავთ, ახლაც მოგიწეროთ ქალაქი, ქალაქში გაიქცეთ და ზურთი და მოედანი თქვენ დაგიტოვოთ! ასეთი ტალიქ-ტალიქი ვაჟები მყავს „მილიციაში“, რომ თქვენცა და თქვენ ამბუტებელ სოციალისტებსაც ტანისამოსიანათ გადაგვკლაპამენ! ერთნიცა და მეორენიც ლუქმათ არ ეყოფით, ლუქმათ! თქვენ, მგონი, სიცოცხლე მოგვებზრებიანთ! თქვე უსვინდისოებო, თქვე თავზე ხელ-აღებულებო, თქვენა! რალასაც მიჰქარამთ და ღობე-ყორეს ედებით! ჩამოივლიან და აკლდამასეფე ხელს არ გაანძრევენ, რომ ძველებურათ პატივი სცენ და ქული მოუხაღან ბატონსა. (დოინჯს შემოაყრის და აჯავრებს) „ერთობააო!“ ბატონობა აღარ არიო! ბატონი მალლა ღმერთიაო! შენ თავი რათა ხარ და მე გლეხიო?—ყველანი ადამ და ევას ჩამოშვალნი ვართო! მე ვმუშაობ, შენ არაფერს აკეთებო—ჩემზე მეტი რათ უნდა გქონდესო?“ (გაფრებთ) ყურობთ ამ ცინგლიანსა, როგორ ფეხი წამოყო და ხმა ამოიღო?! (მრისხანეთ) არა, შე ვირო, შენა! მთა და ბარი ღმერთმა ვერ გაასწორა და შენისთანა წუპაკმა გლეხმა უნდა ქვეყანა მოარჯულოს? მაშ მე და შენ ერთნი ვართ, ერთი სისხლი გვიდგია ძარღვებში! ერთნაირი მოთხოვნილება გვაქს. ერთნაირათ ავიტანთ ჯაფასა, სიცვივსა, სიცხესა, სიტიტვლესა, შიმშილსა?! შენ ცალიერ გახიხირიკებულ ქაღით და ბალახ-ბუღახითაც მიდიხარ იოლათ, შენ ნავაგშიაც ცხოვრობ, შენ თვეში ერთხელაც არ იცვლი პერანგს, შენ ერთ დროს ძაღვებზედაც გყიდდით, გუთანშიაც გაბამდით, საპალნე ვირივითაც გიმსახურებდით, მაგრამ მე კი, ღვთის მადლით, ყოველთვინ ბატონი ვყოფილვარ და ვიქნები კიდევ! ბატონურათ მიცხოვრია, უკანასკნელი დამიგირავებია—გამიყიდნია და ჩემი ხარისხი კი არ დამიმცირებია, ჩემ სწორ-ამხანაგში კი არ გამოვკლებულვარ! ჯერ სხვა ნურას იტყვი, მარტო ასი წლის „იუბილეის“ გამო შეიღების ტანისამოსი ორასი ღლის ხოდაბუნათ დამიჯდა! (სიამაფნების დიმილით) კაი დრო კი გავატარეთ აი, კაი ქეიფი გავწიეთ! «პურ-ღვინოა», «ტილიბუჭურიო», «ბანკოვსკი ბალია», «ახიატსკი ბუფეტო»... (ტუჩებს აწმარუნებს) ერთბაშათ შენც არ მოგაქვან პრაპორჩიკის პაგონი და „ტემლაკი“, შენმა თავის გახეთქამა! სულელი! ტეტია! თავადობა და ქონება, შე უბედურო, ჩვენმა მამა-პაპამ—ღმერთმა აცხოვნოს ისინი!—ქუჩაში კი არ იპოვენს, მუქთათ კი არ იპოვენს! მეფე-ერეკლეს ერთგულ მონა-მორჩილობით, თავიანთი ქუით, მკლავით და სისხლით! შენ სად ეგდე, როცა ისინი ღეკებს ეომებოდნენ?! თქვენმა ამბუტებლებმა რატო ეგ კი არ გაიმბეს?—ჩვენ სისხლსა სვამენ, შეილო-ნანიასა, და ჰაი, ჰაი, რას გეტყოდნენ! აბა, კაი მათრახები იმათ უნდათ აი! რალაც «ბაი-ბუი» უსწავლიათ, გამოცვინულან უნივერსიტებიდან, სუნგალა ძაღვებზევით სოფელ-სოფელ დაწანწალებენ და გლეხებს ჩასჩიჩინებენ: «მოკალით თავადები! დაწვით! დააწიოკეთ! დაჩხვით! ეგენი არიან თქვენი მტრები! აიკელით, წაართვით!—ყველაფერი თქვენია! სოციალისტობაა, დემოკრატიობაა!» (გუფში მუშტის კვრით) ო...ოხ! ერთი კი ჩამივარდით ხელში და მე გაჩვენებთ სოციალისტობას! მე გასწავლით «ბუნტი» და «დემოკრატიობა» როგორც უნდა! ნეტა ადამიანები მაინც იყვენ!—ვიღაც დიკენისა და ღვდლის შვილები ყრიან! ღმერთი კი არა წამთ, ხატებს კი დასცინიან!—გაუწყრეთ იმათი მადლი! მაგრამ ეგენი რა გავამტყუვნო, როცა თვითონ ჩვენები უარესსა ჩადიან, როცა «ციხე შიგნიდანა ტყდება!» გე

*) იხილე მოგზ. № 24.

ლოვანი თავადი არ იყო, რომ მთელი სვანეთი აიკლო! გაზეთებში ხო განგაში დაჭკრეს! (აჯჯვრებს) „დიდათ აღელვებულნი და შემოფოთებულნი ძვირფას და დაუვიწყარ შაშვე გელოვანის საზიზღარ მკვლელობით, ვუცხადებთ ჩვენ უკიდურეს სიძულვილს ჯალათ გარდაფხაძეებს!“ (დაცინვით) იჰ, კაია, მამა გიცხონდებათ! რაკი თქვენ შეიძლებოდა, ერთი სიტყვით, პურს აღარა ჭამენ, ქვეყანა პირ-ქვე დაემხო! თუ მე მკითხამთ, ცხელ-ცხელი მათრახები ი თვითონ „ლედახტორებს“ უნდათ, რომ რაგინდ-არას აქვეყნებენ! (მუქარით) დამაცადეთ, თუ „ნამესტინკთან“ არ დაგაბეზლოთ და გაზეთი არ ჩაგვიტვირთოთ! ვილაც ბიჭ-ბუჭები შეყრილან, ქალაღი და მელანი უშოვნიათ და „უბრაგონოთ“ ბლაჯინან! დღე არ გაივლის, რომ ლაფში არ ამოგვევარონ, მასხარათ არ გაგვაკეთონ! ჩვენ „მილიციას“ პამპულებს და „ხუნხუნებს“ ეძახიან! ვილაც უსწავლეელი თავად-აზნაურები შეკრფილან, თავით ფეხამდინ შეიარაღებულან, ცხენებზე შესკუპულან და ყაჩაღებით სოფელ-სოფელ დათარეშობენ გლეხების ასაკლებათაო! მტყუან რა უთხრა, რომ უნივერსიტეტის დისრულაციის ბეგრი ურევია? რამდენი იმ «უსწავლეელ თავად აზნაურებში» სტუდენტები და ადოკატებიც ერივნონ, იმდენი დღეგრძელობა მე და ჩემ შეილებს! ისინი თქვენ კი არა გგვანან! იმათ ჯერ არ გამოლევიათ მამა-პაპური თავ მოყვარეობა! იმათ სულ სხვა «პროგრამა» აქვთ! (პაუზა) რა უნდათ, რას ჩაგვიციებინან, რას მოგვჩემებინან, ნეტა რას გვაგულდებენ? ბატონ-ყმობის გადავარდნის შემდეგ, ჩვენ დიდხანია აღარაფერი გვაბადია! სადღა უწინდელი დიდება, შეძლება, ფუფუნება? მთელი ჩვენი მამულ-დედული „დვორიანკა ბანკა“ და ვილაც ვაჭრებს დარჩა! წავიდენ და იმათ ედავონ! იმდენი ღმერთმა მე და ჩემ შეილებს გვიშველოს, რამდენი გლეხიც ჩვენზე გაკეთებული იყეს! აბა, მიბრძანდით და ნახეთ, როგორ იბრანჭებიან იმათი ცოლ-შვილინი! ეს ერთი ხარისხილა შეგვეჩინია და ისიც ნაბადივით გამოგვაცალონ, ხა? მერე რიღას მანქანა ვიქნებით, მერე სადღა გამოვიჩინოთ თავი? თუ აქ არაფრათ გვაგდებენ, თუ აქ აღარავინ ხარბდება კნაზობაზე, ე რუსის „კუპჩინები“ ხო მას-მასათ დაეძებენ და ძვირფასათ ყიდულობენ თავადობას. (აზვრათ) ე...ეხ, სანამ დრო იყო, ჩემი შეილებიც უნდა გამეგზავნა მოსკოვში, მაგრამ რო აღარ დამცალოდა, რომ ქვეყანა დომხალივით აირ-ღაირია! ამბობენ, იქაც დაცემულა კნაზობაო... რა ვქნა, კაცო, ბოლო აღარა აქვს ამ აყალ-მაყალსა, აღარ უნდა გათავდეს ეს დავა-დარბაზი? რა ვიცი, რაღაც „ავტონომიას“ თხოულობენ, დიდი იმედი აქვთ: მოგვცემენ თუ არა, ქვეყანა დაწყნარდებაო. თქვენ პირ-შაქარი! ნეტა არ იქნება, ისევ ბატონ-ყმობა შემოიღონ!

ბ. აზიანი.

(დასასრული იქნება).

ქუჩის აღგებებიდან.

ხომ გაგიგონიათ, რომ არიან ისეთი ადამიანები, რომლებიც თავის თვალში დვირესაც ვერ ამჩნევენ, მაშინ როცა სხვის თვალში ბევრსაც კარგათ ხედევენ. ასეთებია სხვათა შორის, „ცნობის ფურცლის“ პუბლიცისტებიც. მკითხველებმა უეჭველათ კარგათ იციან, თუ რა გვარ ზომებს მიმართვენ ხოლმე ეს ვაჭბატონები, როცა „მოგზაურის“ თანამშრომლების დამცირება სურთ, მაგალითისვის საკმარისია გავიხსენოთ ბ-ნ სიტყვას და ვასილ წერეთლის წერილები, სადაც ეს ვაჭბატონები უშვერი სიტყვებით ილაშქრებინან და არაფერს არ ზოგვენ ოღონდ კი ჩვენ ტალახში ამოგვევარონ, და როცა ჩვენ ნამდვილს ფაქტებზე უთითებთ, ისეთ ფაქტებზე, რომ

მღებიც მართლა ახასიათებენ იმათ გონებრივ სიბეზავეს და ზნეობრივ დაქვეითებას, მაშინ ისინი გაკვირან: გვიშველოთ, დაგვიფარეთ, საზიზღარ და პოლიციურ ზომებისაგან რომ მოგვინაც მესამე დასელები ჩვენ წინააღმდეგ ხმარობენო“. ასეთი შთაბეჭდილება მოუხდენია „ცნობის ფურცელზე“ ნარის წერილს, რომელიც „მოგზაურის“ № 24-ში იყო დასტამბული და რომელშიაც სხვათა შორის აღნიშნული იყო სათავად-აზნაურო სკოლის ერთი მასწავლებლის ყოვლად დასაგმობი საქციელი საზოგადო კრებაზე. იმის მაგივრათ, რომ „ცნობის-ფურცელს“ თითონ დაეგმო და გაეკიცხა ეს საქციელი, იგი გამოსულა და ჩვენ გველაპარაკება, აი თქვენ როგორ საზიზღარ და პოლიციურ ზომებს მიმართავთ მოწინააღმდეგეს დასაპარკებლათო! მაგრამ ასეთი ჯამბაზობით თქვენ ფანს ვერ გახვალთ. უნდა იცოდეთ, რომ საზიზღარი საქციელის მხილებისათვის და დამოწმებისათვის მოქალაქეობრივი სიმამაცე და გამბედაობაა საჭირო, ხოლო ცილისწამებას და ქორის გავრცელებას მხოლოდ ლაჩარი მიმართავს. ახლა თქვენ მოგმართავთ რე შემდეგ კითხვაზე პასუხს გთხოვთ: ვინ დაფარა განზრახ სიმართლე ბ-ნ გოგიტიძის საქციელის შესახებ: თქვენ, თუ „მოგზაურის“ რედაქციამ! აქედან კი აშკარა იქნება, თუ ვინ განზრახ ამხინჯებს სიმართლეს და ავრცელებს ქორს.

ბურჟუა და პროლეტარი *

(თარგმანი)

რაც დრო გადის, ბურჟუაზია უფრო და უფრო სპობს წარმოების საშვალებათა, საკუთრების და მცხოვრებთა დაქუცმაცებას. მან მკიდროთ დასახლა მცხოვრებლები, მოაგროვა წარმოების საშვალებანი, ქონებას კი ადამიანთა მკირე ჯგუფის ხელში მოუყარა თავი. ამ ცვლილებათა აუცილებელი შედეგი იყო აგრეთვე პოლიტიკური ცენტრალიზაცია. დამოუკიდებელი, ერთმანერთთან მხოლოდ ოდნავ შეკავშირებული პროვინციები, რომელთა ინტერესები, კანონები, მთავრობა და ბაჟები გმსხვავდებოდა ერთი მეორისაგან, ერთ მთავრობას დაუმორჩილდენ, საზოგადო კანონები გამოსცეს, საერთო ბაჟები დაიწესეს, ერთი ნაციონალური კლასობრივი ინტერესებით გაიყლინთენ — ერთ ერთ შეკავშირდენ.

მხოლოდ ასი წელიწადია მას შემდეგ, რაც ბურჟუაზია ბატონობს, და ამ ხნის განმავლობაში მან ბევრათ უფრო მრავალგვარი მძლავრი და დიდებული საწარმოვო ძალები შექმნა, ვინემ ყველა მანამდელმა თაობამ ერთათ. ბუნების ძალთა ადამიანის მიერ დამორჩილება, მანქანები, ქიმიის გამოყენება მეურნეობასა და მრეწველობაში, ორთქლ-მავლის და რკინის გზის გამოგონება, ელექტრონის ტელეგრაფი, ქვეყნის მთელი ნაწილების ექსპლოატაცია, მდინარეების არხებით შეერთება, მთელი ხალხების, თითქო ვილაც თვალთმაქცის მანქანებით, ქვესქელიდან აღმოცენება, როდის, რომელ საუკუნეში იფიქრებდენ, რომ საზოგადოებრივ შრომაში ასეთი საწარმოვო ძალა ინახებოდა.

რა დასკვნამდი მიგვიყვანა ზემოთ ნათქვამმა? წარმოების და აღებ-მიცემობის საშვალებანი, რომელთა ნიადაგზე ბურჟუაზია განვითარდა, ფეოდალურ საზოგადოებაში იყო ჩანერგილი. როდესაც წარმოების და გაცვლა-გამოცვლის საშვალებანი საკმაოთ განვითარდა, ახალ-შობილ საწარმოვო ძალასთან ვეღარ მოთავსდა ის პირობები, რომლის მეოხებით ფეოდალური საზოგადოება თავის საქონელს აწარმოებდა და ერთმანერთში ცვლიდა, ე. ი. წარმოების და მიწათ-მოქმედების ფეოდალური ორგანიზაცია ანუ ფეოდალური ქონებრივი

*) იხ. „მოგზაური“ № 24,

ურთიერთობა. ეს ურთიერთობა არა თუ ვერაფერს ეხმარებოდა წარმოების განვითარებას, აბრკოლებდა კიდევ. იგი წარმოების ბორკილათ გახდა. საჭირო იყო დამსხვრევა ამ ბორკილის და დაიმსხვრა კიდევ. მისი ალაფი თავისუფალმა კონკურენციამ და ამ კონკურენციის შესაფერმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა წესწყობილებამ დაიკავა. ამ წყობილებაში პოლიტიკური და ეკონომიური უფროსობაც ბურჟუაზიას ჩაუვარდა ხელში.

ამნაირი მოვლენა დღეს ჩვენ თვალწინ ხდება. თანამედროვე ბურჟუაზიული საზოგადოება, რომელმაც წარმოების და აღებმცემობის ესოდენ ძლიერი საშვალეხანი შექმნა იმ ჯადოქარს მოგაგონებს, რომელმაც მთელი ჯოჯოხეთის ძალები გამოიწვია ქვესკნელიდან და შემდეგ ვეღარ დაიმორჩილა იგინი. ვაჭრობის და მრეწველობის ისტორია ამ 30 წლის განმავლობაში არის ისტორია აჯანყებისა საწარმოვო ძალთა წარმოების თანამედროვე ორგანიზაციის და საკუთრების ურთიერთობის წინგაღმდეგ, წინააღმდეგ ურთიერთობისა, რომლის წყალობით არსებობს და ბატონობს ბურჟუაზია. საკმაო გავიხსენოთ მხოლოდ ვაჭრობის კრიზისები, რომელიც დროგამოშვებით მეორდება ხოლმე და რაც დრო გადის, მით უფრო სასტიკათ ემუქრება ბურჟუაზიულ საზოგადოების არსებობას. თითოეული კრიზისი აუცილებლათ სპობს არა მარტო მზამზარეულ საქონელს, არამედ თვით საწარმოვო ძალების ნაწილსაც კი. საზოგადოებას ისეთი სენი მოედო კრიზისების წყალობით, რომელიც სხვა რომელიმე ისტორიულ ხანაში სიბრძნევით ჩაითვლებოდა, — ეს არის გადამეტებული წარმოების სენი. უცებ საზოგადოება ბარბაროსულ ცხოვრებას უბრუნდება. ასე ვგეგონება სიმშობა ან გამანადგურებელმა ომმა მოუსპო მას ცხოვრების ყოველივე სახსარი; თითქო მთელი მისი ვაჭრობა და მრეწველობა სამუდამოთ დაიღუპა. მერე რა არის ამის მიზეზი? ისა, რომ საზოგადოება ზედმეტი განათლებულია; არსებობის ზედმეტი საშვალეხანი აქვს მას, ვაჭრობა და მრეწველობა ქარბათ არის განვითარებული. საწარმოვო ძალები, რომელიც დღეს ბურჟუაზიულ საზოგადოების ხელშია, არა თუ არ ეხმარება ქონების ბურჟუაზიულ ურთიერთობის განვითარებას, პირიქით ეს ძალები მეტათ ძლიერი შეიქნა ასეთი ურთიერთობისათვის, ვეღარ ეტევა შიგ, და აი როდესაც საზოგადოებრივი საწარმოვო ძალები სძლევს ამ დაბრკოლებას, — მთელი საზოგადოებრივი წყობილება ირყევა და ბურჟუაზიულ საკუთრებას საფრთხე მოედის ხოლმე. ბურჟუაზიული წყობილება მეტათ ვიწრო გამოდგა და ვეღარ იტევს თავისავე საბრძანებელში შექმნილ სიმდიდრეს.

მაშ როგორ ჯობნის კრიზისებს ბურჟუაზია? ერთი მხრით მრავალი საწარმოვო ძალების განადგურებით, მეორე მხრით ახალ ბაზრების დაპყრობით და ძველების უფრო მოხერხებულათ გამოყენებით ე. ი. ის ამზადებს ისეთ პირობებს, რომელმაც უფრო დიდი და საშიში კრიზისები უნდა შექნას, ის უფრო შეუძლებლათ ხდის მომავალში კრიზისების თავიდან აცილებას.

ის იარაღი, რომლითაც ბურჟუაზიამ სასიკვდილოთ დაქრა ფეოდალიზმი, ახლა მის წინააღმდეგაა მომართული.

მარა მან განა მარტო ის იარაღი გაქედა, რომელიც წუთისოფელს გამოასალმებს მას? მან შექმნა აგრეთვე ის ხალხი, რომელიც ამ იარაღს ხელთ აიღებს. ეს ხალხია თანამედროვე მუშები, პროლეტარები.

ბურჟუაზიის ანუ კაპიტალის განვითარებას თან ახლავს თანამედროვე მუშათა კლასის, პროლეტარიატის განვითარება. ამათ მხოლოდ მაშინ შეუძლიათ არსებობა, როცა სამუშაოს იშოვნებენ, ხოლო სამუშაოს შოულობენ მანამდის, სანამ მათი შრომა სარგებლობას აძლევს კაპიტალს. მუშები იძულებულ-

ნი არიან თავის თავი ნაჭრობით გაყიდონ ხოლმე და ამიტომ ისეთსავე საქონელს წარმოადგენენ, როგორიცაა ვაჭრობის სხვა რომელიმე საგანი. იგინი დამოკიდებულნი არიან კონკურენციის ყველა შემთხვევაზე, ბაზრის ყოველ დაუდრგრობლობაზე.

მანქანების და შრომის განაწილების შემოღებამ დაუკარგა მუშის შრომას თავისებური, დამოუკიდებელი ხასიათი და ყოველივე მიმზიდველობა მუშებისათვის.

მუშა მანქანის უბრალო დამატებათ გადაიქცა: მისი საქმეა — სრულიად უბრალო, ერთფერი და ძლიერ ადვილი შესასწავლი მოძრაობის შესრულება. ამიტომ პატრონი იმდენს ხარჯავს სამუშაო ძალის შესაძენათ, რამდენაც ეყოფა მუშის და მისი ოჯახის რჩენას. ხოლო ყოველივე საქონლის ფასი და მასასადამე შრომისაც უდრის ამ შრომის შესასრულებლათ საჭირო ხარჯებს, ასე რომ, რაც მეტი მიმზიდველობა ეკარგება შრომას, მით უფრო ეცემა სამუშაო ქირა. ეს კიდევ არ კმარა, რამდენათ უფრო ვითარდება და უმჯობესდება მანქანები და შრომის განაწილება, იმდენათ მეტი შრომა ეხარჯება მუშას. ამის მიზეზია, სხვათა შორის სამუშაო დღის გაგრძელება და მანქანათა ტრიალის აჩქარება.

თანამედროვე მრეწველობაში ძველი პატრიარქალური ხელოსნის პატარა სახელოსნო ბურჟუა კაპიტალისტის დიდ ქარხანათ გადააქცია. ფაბრიკაში თავმოყრილ მუშებს სამხედრო ჯარივით აწყობენ. იმათ, როგორც სამრეწველო ჯარის კაცებს, უნტერ-ოფიცრების და ოფიცრების მთელი იერარქიის ქვეშ აყენებენ. არა მარტო ბურჟუაზიის კლასის და ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს მონებს წარმოადგენენ იგინი, არამედ არიან აგრეთვე მანქანების ზედამხედველების და განსაკუთრებით კაპიტალისტთა მუდმივი მონები, რაც უფრო აშკარად აცხადებს ეს დესპოტიზმი თავის ერთათ ერთ მიზნათ მოგებას, მით საზიზღარი, გაუმაძღარი და გამამწარებელი ხდება იგი.

რამდენათ ნაკლები ხერხი და ღონე სჭირდება შრომას, რამდენათაც უფრო წინ მიდის თანამედროვე მრეწველობის საქმე, იმდენათ უფრო დევნის დედაკაცს შრომა მამაკაცისას. სქესის და ასაკის განსხვავება ყოველივე საზოგადოებრივ მრეწველობას კარგავს მუშათა კლასისათვის. მუშა შრომის უბრალო იარაღათ ხდება და მისი ფასი სქესისა და ასაკის მიხედვით იცვლება ხოლმე.

როცა მექარხნე გამოსწუწნის მუშას, რაც კი შეუძლია, და უკანასკნელი თავის ხელფასს აიღებს, მაშინ იგი ბურჟუაზიის სხვა ელემენტების მსხვერპლათ ხდება; ესენი არიან — მედუქნე, სახლის პატრონი, მევახშე და სხვ.

წვრილი ბურჟუაზია, წვრილი მწარმოებელი, ვაჭრები, ხელოსნები და მესაკუთრე გლეხები ძალაუფლებურათ პროლეტარიატის რაზმში დგებიან. ეს იმიტომ რომ მათი წვრილი კაპიტალები შეძლებას არ აძლევენ მათ წარმოების იმ წესებით ისარგებლონ, რომლითაც მსხვილ მრეწველობაში სარგებლობენ, ასე რომ ესენი ვერ უძლებენ მსხვილ კაპიტალისტთა ქიშპობას, კონკურენციას. გარდა ამისა, წარმოების ახალი წესები ფასს უკარგავს მათ ტეხნიკურ წესებს. აი, ასე იკრიბება პროლეტარიატი მცხოვრებთა ყველა კლასებიდან.

თავის განვითარებაში პროლეტარიატი რამდენიმე საფეხურს გაივლის. ბრძოლა ბურჟუაზიასთან მისი გაჩენის დღიდან იწყება.

თავდაპირველათ მუშები ცალ-ცალკე, თითო-თითოეულათ იბრძვიან. შემდეგ ერთი ფაბრიკის მუშები ერთდებიან საბრძოლველათ და ბოლოს ერთი რომელიმე განსაზღვრული ადგილის ერთი და იმავე დარგის მუშები — იმ ბურჟუას წინააღმდეგ, რომელიც პირდაპირი გამყვლეფელია მათი. იგინი თავს ესხმინ არა მარტო წარმოების ბურჟუაზიულ პირობებს, არამედ

შრომის იარაღებსაც. ანადგურებენ უცხოეთის საქონელს, რომლის ქიშპობა მათ სამუშაოს უკარგავს, ამტერევენ მანქანებს, ცეცხლს უკიდებენ ქარხნებს, და ცდილობენ ბრძოლით დაიბრუნონ დაკარგული, ძველებური ხელოსნის, მდგომარეობა.

განვითარების ამ საფეხურზე პროლეტარიატი დაფანტულს და შეუკავშირებელ ბრბოს წარმოადგენს, ამ დროს იგი დაქსაქსულია კონკურენციის წყალობით. ღრვამომავლებით თუ შეკავშირდებიან მუშები მჭიდრო, შეერთებულ ძალით საბრძოლველათ, ეს მათი შეგნებული შეერთება როდია, არამედ ბურჟუაზიის შეერთების შედეგია; ბურჟუაზიამ, თავის პოლიტიკურ მისწრაფებათა გასახორციელებლათ, უსათუოთ უნდა ამოძრავოს მთელი პროლეტარიატი, სანამ ასეთი ამოძრავება მის ხელთ არის, მაშასადამე ამ საფეხურზე ისინი ებრძვიან არა თავის საკუთარ მტრებს, არამედ მტრებს თავის მტრებისას, ე. ი. თვითპყრობელი მონარქიის ნაშთებს, მემამულეებს, და არა მრეწველ ბურჟუაზიის და შუა წოდების წვრილ წარმომადგენლებს. ამის და გვართ, მთელი ისტორიული მოძრაობა ბურჟუაზიის უვარდება ხელში. ყოველივე გამარჯვება ამ პირობებში — ბურჟუაზიის გამარჯვებაა.

(შემდეგი აქნება)

ბ-ნ ივანე გომართელის წერილის ბაზო *).

(წერილი რედაქციის მიმართ)

ბ-ნ ივანე გომართელმა „მოგზაურის“ № 16-ში „გლეხისადმი წერილები“ მოათავსა, მაგრამ ეს რასაკვირველია დასაწყისი პირველი წერილი იყო, და აი ამიტომ გვეგონა გაგრძელება მალე იქნებოდა, მეორე და მესამე პირველს მოემბოდა და ამ სახით „წერილებს“ მთლიანობის და საგნის ყოველმხრივ მოვლა-გასინჯვის ხასიათი და ელფერი მიეცემოდა, მაგრამ „ცნ. ფურ.“-ის № 2820-ში მოთავსებულმა პატარა წერილმა ივ. გომართელისამ ცოტა არ იყოს გაგვაკვირვა. აქ ვტყობილობთ, რომ მისი „მეორე წერილი გლეხისადმი ვეღარ იბეჭდება“; რა მიზეზის გამო არ დაიბეჭდა — ეს ჩვენ რა საკვირველია დანამდვილებით არ ვიცით, ხოლო აპრიორულათ კი შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ „მოგზაურის“ რედაქცია არ დაბეჭდავდა მის მეორე წერილს, რომლის შინაარსს მოკლეთ გვაცნობს თვით ავტორი თავის „წერილში რედაქციის მიმართ“.

„ამ წერილში (ე. ი. მეორე წერილში) მე ვუმტკიცებდი გლეხებსო — გვაუწყებს ბ. ივ. გომართელი — რომ თავდაზნაურობა არ არის დღეს მისი მტერი, არამედ მტერი სულ სხვაა და ამ საერთო მტრის დასამარცხებლათ თავდაზნაურობა და გლეხობა უნდა შეერთდენ-მეთქი“. საინტერესოა ვიცოდეთ, რანაირათ დასაბუთებდა ავტორი თავის აზრს, რა სახით მოარიგებდა გლეხობას და თ.-აზნაურობას საზოგადო მტრის დასამარცხებლათ. რა გვართ განამტკიცებდა „საერთო ნიადაგს“. ეს შერიგების აზრი არ ახალია ძველია, მაგაზე წაღმა-უკულმა ლაპარაკმა ბევრს კბილებიც მოკვეთა, მაგრამ ჩვენს ამდღევარებულ ცხოვრებასთან რომ მას კავშირი არა აქვს და არავითარ მოვლენაში არ ნახულობს თავის გამოხატულებას — ეს კი ცხადზე-უცხადესია. და ტყვილათ შეწუხებულა პატივცემული ავტორი ასეთი გაცვეთილი აზრის ქალღღებ გადატანათ. „ერთობა ჩვენთვის ტახტია, მტრებისთვის საბრძოლველია“ — კაი ხანია ეშხიანი ხმით დამდვირან ჩვენი ბურჟუაზიული ფარისევლები და ნაციონალისტური მწიგნობარნი. ბ. გომართელს, როგორც გავს ცოტათი მოწო-

ნები ეს საამდროვო გალობა საერთო ბურჟუაზიისა და აუყოლებია კიდევ იმაზე ხმა. თვარა არ გვესმის, რათ ლაპარაკობს ის იმას, რაც კაი ხანია ცხოვრებაში უკარგავს რათ ცდილობს იმის შერიგებას, რისი შერიგებაც შეუძლებელია, რათ მოუწადინებია იმაზე ლაპარაკი, რაზედაც ცხოვრებამ დიდი ხანია უარყოფით მიუგო?! ბ. გომართელი ამბობს — ჩემი პირველი წერილი ბევრმა ისე გაიგო, ვითომ მე გლეხობას თავდაზნაურობის წინააღმდეგ ვაქებებდეთ. ამ გვარი ქადაგება მე აზრადაც არ მომსვლიაო. პირველ წერილში მე სრულელებით სხვა ვინმე მყავდა სახეში და არა თ.-აზნაურობაო. რა აზრისაც უნდა ვიყო წოდებათა ურთიერთ დამოკიდებულების შესახებ, ათავებს რედაქციის მიმართ წერილს ავტორი **დღევანდელ დღეს მაინც ერთ წოდებას მეორეს არ მივუსევდი **)**, რადგან ეს იქნებოდა ჩემივე ხელით ჩვენის ხალხის ყელის გამოჭრა და ყალბ გზაზე შეყენებაო. საკვირველი ისაა, რომ ბ. ი. გომართელი სიტყვებსაც ისეთს ხმარობს, როგორც ჩვენი გაბატონებული კლასების იდეოლოგნი, თორემ წოდების წოდებაზე მისევის შესახებ ლაპარაკს არ დაიწყებდა. კარგათ იცის ბ. გომართელმა, როგორ სარგებლობენ ჩვენი ბრწყინვალე წოდების გამოჩენილნი და გამოუჩენილნი წარმომადგენლები სიტყვა „მოსვეით“, რათა დაამცირონ, ფეხქვეშ გაათელონ, შეურაცხუნ დღევანდელი გამათავისუფლებელ მოძრაობის ხელმძღვანელები და მეთაურნი, თუმცა არავითარ „მისევის“ და სხვა ამ გვარს მათ მოქმედებაში ადგილი არ აქვს. პირიქით ისინი აცნობიერებენ იმ აუცილებელ პროცესს, რომელსაც ცხოვრება ამუშავებს, იმ რეალურ ურთიერთობას, რომლის ნიადაგზე პირისპირ წამომჯდარან აზნაური და გლეხი, როგორც შეძლებული, უპირატესობით აღჭურვილი და შეუძლებელი, მონათ გადაქცეული; ნუ თუ, როდესაც წოდებათა ან კლასთა წინააღმდეგობას არკვევენ და ითვალისწინებენ შეუძლო კლასებთან ერთათ, მაშინ ხალხს ყელს სჭრიან? განა კლასობრივი ცნობიერების შეტანა ხალხში — ხალხის ყალბ გზაზე შეყენებაა? ეს ჩვენ სრულელებით არ გვწამს; პირიქით გვგონია, რომ რაც მეტი კლასობრივი შემეცნება გავრცელდება ჩვენ ხალხში, მით უფრო უმჯობესი იქნება მისი სოციალური ცხოვრებისათვის, ვინაიდან გაცნობიერებულ კლასთა ბრძოლის განვითარებაში ვხედავთ ჩვენ ერთადერთ ხსნას ყოველგვარ ისტორიულ უბედურებისაგან, ძარცვა-ყვლეფისაგან, უსამართლობისა და უთანასწორობისაგან. თუ ბ. გომართელი დღევანდელ მოძრაობას, რომელიც მიმართულია თავდაზნაურულ ურთიერთობის სრულიად გაუქმებისაკენ სხვა მიზნებს და სხვა კითხვებს უყენებს გადასაქრელათ, — ეს აშკარათ მოწმობს, რომ მას სრულიად ვერ შეუგნია თანამედროვე ვითარება და საზოგადოებრივ ძალთა განწყობილების ბუნება და ხასიათი. ჩვენ ერთ წუთსაც არ შეგვიძლია დავიფიქყოთ ის უშველებელი ორმო, რომელიცაა გათხრილი ორ კლასს-შუა. მართალია „სხვა ვინმეს“ ასახელებს ბ. გომართელი, იმის დასამარცხებლათ უნდა შეერთდენ ცხვარი და მგელი, ბრალიანი და უბრალოვო, ამბობს ის, მარა ეს „სხვა ვინმე“, ერთ-ერთ კლასს ცხოვრებაში მხარს აძლევს, ამაგრებს, უპირატესობით მოსაგვს, და მაშასადამე ბრძოლა მის წინააღმდეგ ამ ერთ-ერთ კლასის წინააღმდეგაცაა. პირველის დამარცხება უკანასკნელის ძლიერების შემუსვრასაც მოასწავებს. „სხვა ვინმე“ ყოველთვის დამყარებულია იმ კლასებზე, რომელნიც თავზე აზიან საზოგადოებრივ ცხოვრებას; უამკლასებოთ იგი ყოველთვის უძლურია, ის მათი სურვილის და

*) ეს წერილი რედაქციას კაი ხანია მიღებული აქვს, მაგრამ სხვა და სხვა მიზეზების გამო იგი აქამდის ვერ დაიბეჭდა. რედ.

**) ხაზს ჩვენ ვუსვამთ.

ლტოვილებს გამოხატველია, მაგრამ ერთი შეხედვით იგი განსხვავებულ საზოგადოებრივ ძალასაც წარმოადგენს, ისეთ ძალას, რომელიც თავის მხრივ გავლენას ახდენს თავისევე მომავლინებელ ელემენტებზე და ისე მოქმედებს, თითქო არავითარ ინტერესებს გაბატონებულ კლასებისას არ ემორჩილებოდეს. ნამდვილათ კი ყველა ესენი ერთს სულსა და ერთ ხორცს წარმოადგენენ, ერთი მეორეს ძვირათ ღალატობენ, ერთი მეორეს ქებათა-ქებას ასხამენ. „გუგული მამალს აქებს, იმიტომ რომ მამალი გუგულს აქებსო“, ამბობენ ხოლმე რუსები. ჩვენი ცხოვრებაც ამასვე გვასწავლის და გვეუბნება. აკვარხალებული ცხოვრების გულიდან ამოსროლილ მწარე „თქმას“ ვერ აბათილებს, ვერ ასუსტებს ნაციონალური იდეალები ჩვენი მოხუცი წოდებისა. თვით საზოგადოების გულში დატრიალებულ გრიგალს ვერ მოსპობს თავად-აზნაურული პატრიოტიზმი და კეთილ-შობილური ლათაიები „კეთილ-შობილურ“ ინტელიგენციისა. მხოლოდ უნდა ვიცოდეთ, რომ ჩვენ თავად-აზნაურობასთან იმდენათ გვაქვს საქმე, რამდენათაც იგი წარმოადგენს გამაგრებულ, უპირატესობით აღჭურვილ წოდებას, პროგრესის შემაფერხებელ მოვლენას, და ფეოდალიზმის ბორკილების გამომსახველს. რაც შეეხება ბ. გომართელის აზრს—პირველ წერილში „სხვა ვინმე“ მყავდა სახეში და არა თავად-აზნაურობაო, —უნდა მოვასხენოთ, რომ ის სრულიად არ არის მართალი, უკეთ რომ ვსთქვათ არ შეეფერება პირველ წერილში გამოთქმულ შეხედულებას. ბ. ივ. გომართელი მოკლეთ ახასიათებს მრავალ-ჭირნახულ გლეხი კაცის სულ უწინდელ ცხოვრებას და ნახულობს, რომ იგი იყო მონა, ე. ი. უბრალო ნივთი, უსულ-გულა არსება, რომ იგი მოკლებული იყო ყოველ-გვარ საკუთრებას და ქვეყანაც მხარს აძლევდა ამგვარ ავაზაკობას. ვინ ყოფილა წინეთ, მონობის დროს მისი მტერი? მხოლოდ მისი მხარგველი მონათმფლობელი. დადგა ყმობის დრო; გლეხ-კაცი გაჭირვებაში ცხოვრებდა; მას აწვალდებენ, ჩაგრავდენ. ვინ იყო ამის შემავიწროებელი? ბატონი თავად-აზნაურობა. ბატონ-ყმობის უღელი ჩამოკილდა გლეხს; იგი ნაყმევი შეიქნა მას ჩამოართვის მიწა, ურამლისოთაც ცხოვრება არ შეეძლო, და უთხრეს თავისუფალი ხარო. რადგანაც ადამიანს ჰაერით ცხოვრება არ შეუძლია, იგი იძულებული იყო დამორჩილებოდა მას, ვისაც ქვეყანამ მიწა არგუნა. ვის შერჩა მიწა ყმების განთავისუფლების დროს ბ. გომართელი? აქ თავად-აზნაურობა არაფერ შუაშია? როგორ შეიძლება გლეხებზე ლაპარაკობდეთ, მათ გაჭირვებულ ცხოვრებას ითვისისწუნებდეთ და ამავე დროს მათი დაბეჩავებული ცხოვრების მიზეზს გვერდი აუაროთ?—და არც აგივლიათ პირველ წერილში. ვილაპარაკოთ ფაქტებით: „დღეს, როდესაც შენ ძლიერი და ენა-აღმგული გიხილეს შენმა მტარვალებმა (დღემდე ხომ პირუტყვით გთვლიდენ), ენას გიქიცებენ: შენ გონიერა ხარ; მითხარი რა გინდა, რა გსურს და ყველაფერს აგისრულებო, მზათ ვართ გემსახუროთო! სტყუიან, არ დაუჯერო! განა მათ კი არ იცოდენ, რომ შენ ადამიანი ხარ და მაშასადამე ადამიანური ცხოვრება გინდა? იცოდენ, კარგათ იცოდენ დიდი ხანია, მაგრამ შენ მხოლოდ მონათ უნდოდი და არაფერს შენთვის არ იმეტებდენ და სხვ. ბ. გომართელის აზრით აქ „სხვა-ვინმე“ და არა თავად-აზნაურობა სახეში მიღებული. ვინ იყვენ და ვინ არიან გლეხ-კაცის მტარვალნი? ვინ თვლიდა და ვინ თვლის გლეხ-კაცს პირუტყვით? ამაზე პასუხი თვით ბ. გომართელმა აგოს. ხოლო ჩვენ კი ჩვენდა თავათ ვიტყვი რომ თავად-აზნაურობის, როგორც წოდების, ინტერესი ეწინააღმდეგება მთელი საზოგადოებრივ ცხოვრების განვითარებას, მთელი ხალხის და რა თქმა უნდა გლეხობის

ინტერესებსაც. ამიტომ ამ ინტერესთა წინააღმდეგობას დავიწყებას ვერ ვუტყვით ხალხს, გლეხობას. პირიქით ამის შეგნების და გათვალისწინების მომხრენი ვართ. ჩვენსავე ემდეგება დასაბამი თანამედროვე ტრაგედიას და „სხვა ვინმე“ ამ ნიადაგზე განიცდის სასიკვდილოდ მომართულს ისრების ჩხვლეტას. კლასთა ბრძოლას მიყვევართ საერთო მტრის დამარცხებამდე, კლასთა ბრძოლა ამუშავებს თანამედროვე ინტერესის ჩვენში, ბ. გომართელი კი გველაპარაკება მოკლილი კაცივით—საჭიროა შეერთება სხვა და სხვა კლასებისაო, და მით რა თქმა უნდა მივიწყება-გადაფუჩჩება ინტერესთა წინააღმდეგობისა. არა, ბ. გომართელი, როგორც გავს გვარიანი ნახტომი გაგიკეთებიათ ბურჟუაზიულ-ლიბერალურ ბანაკისკენ, და ნურას უკაცრავათ, თუ ისინი ვერ გადმოგყვენ თან, ვისაც მალლა აქვს დაყენებული წმინდა დროშა ფეოდალიზმისაგან და უსამართლობისაგან გამათავისუფლებელი. თავის „რედაქციის მიმართ წერილში“ ბ. ივ. გომართელმა საკსებით გაგვაცნო თავისი ეხლანდელი ფიზიონომია, როგორც «საერთო ნიადაგის» მოტრფიალემ, და ამიერიდან გვეცოდინება, ვისთან გვაქვს საქმე!.

ბ. აბაშიძე, პ. კიკელიშვილი, გ. ჩხაიძე, შ. ელიავა, ვ. გაბრეცაძე, ნ. ბალანჩივაძე, მიშა ქუთათულაძე.

ჩემი შთაბეჭდილებაანი

III პროლეტარიატი.

გაზაფხულის შუქმა ერთბაშით შეაბრუნა ჩვენი საზოგადოების ჩვეულებრივი უკუღმართი თავზე ტრიალი: საკმარისი იყო ერთი, ერთად-ერთი სიტყვა, რომ იგი ისევ ფეხზე დამდგარიყო. ეს ისტორიული სიტყვა ითქვა: ქალბატონმა ბიუროკრატამ წარმოსთქვა იგი თავისი წმიდა მოცაქულის ბავითა: ქალბატონმა საზოგადოებას ნდობა გამოუცხადა! ძლიერი მუქა უძღურთა თვითონ კი არ თხოულობს ნდობას, როგორც ეს ყველა წადმართ ქვეყნებში ხდება,—არა, ის მთელს კრებულს, მთელს საზოგადოებას უთვლის: რა გავეჩყობა, მოდი, ვსინჯავ, გენდობიო. აა სადამდის მიაღწევს ხანადისხან ლოლიკური უკუღმართობა. გამოდის: მთელი — მახინჯი ნაწილისთვის არსებობს, სხეული—მაზე აღმტყნებულ სოკოსთვის!...

როგორც უნდა იყოს, ეს მოჯადოებული სიტყვა ითქვა და ამ თქმამ თავისი ქმნა—ახალისთვის „სვრანი და ძვრანი“ გამოიწვია: კომპეტები მიჯაჭვენ, ბნელი ძალები მიიმალენ, შიმალულნი მცხოვრებნი—საწყალი, ბეჩავი „ОБЫВАТЕЛ-ები, თუმცა უნდოთ, გან-განზე ხედვით, გამოვიდენ, მხეხე გამოეფინენ. დაიძრენ თავ-თავიანთ სოროებიდან დაფეთებული ინტელიგენტები და... იწყეს თავის, უგარჯიშობით დაჩლიუნგულ დაქანგული იარაღების მოპირვა: ენის წვერი ააქიკიკეს, კალმისა—აწკრიპინეს... გაჩაღდა ბანკეტები თავისი აღრესებითა და რეზოლიუციებით, პეტრიციებითა და ბატონებისადმი თხოვნა-მუდარებით: „ჩვენც... ადა... მიანები ვართ, ჩვენც შემოგვიჯდინეთ სუფრის, თუ გინდ იქ ბოლოში, ჩვენც ჩაგვირიეთ ჩვენ საკუთარ საქმეებშიო“... თუქცა ყველა ეს „ჩვენცა და ჩვენც“, ყველა ეს რეზოლიუცი-რეგოლიუციები, რასაკვირველია, ქალაქებზე და მხოლოდ მარტო ქალაქებზე სწარმოებდა, მაშასადამე, ვერც მტერს ავენებდა, ვერც მოყვარეს არგებდა,—ამის და მიუხედავით, წინააღმდეგობათა და უჩვეველნი ბატონ-პატრონები კაღნიერთ ამ კაღნიერებას, ცხადია, ვერ აპატიებდენ. ცხადია, საზოგადოება ჯერ კიდევ არაა საკმაოდ მოქმედი-გახედნილი, მაშასადამე, ის არც ნდო-

ბის ლირია. ითქვამს, იქნა: სცენაზე ისევ ის მანდილოსანი რეაქცია გამოდის—ეს უკბილო ბებრუცანა თავისი ეშვებით. სადღაა, რაა, ეს შენი მოწონებული ნდობა, ან ეს უდღეური უდროული გაზაფხული! ბუნებრივ ზამთრის სუსხს ხელოვნური—რეაქციის სუსხი შეუერთდა... ისევ ის ბნელი ძალები, ისევ კუდ-გამოგრეხილი კომპაქები და მათი უსირცხვილო თარეშ-ნავარდობა. ნაპირებიდან გადმოხეთქილი საზოგადოებური მიმდინარეობა, ყოველ-მხრიდან დევნილი, შევიწროებული, ისევ თავის ძველ ვიწრო, დამყაყებულ კალაპატისკენ მიერეკება. ისევ იქ უნდა მოიკრუნხოს, მოიხაშმოს, მოიწამლოს.

და აი, ამ დროს, სწორეთ ამ დროს, ბრძოლის ველზე აიშრთება იგი—ტიტანი, რომლის უბრალო აჩრდილი მღვვართ ასე. დააფეთებს, დაფეთებულ დევნილთ ასე გაამხნევებს! ეს თვით შრომა! როგორც ინტელიგენცია და მისი მომავალნიგებელი „კაი საზოგადოება“, პირველათ შრომაც იმავე იარაღით—პეტიციით, გამოვიდა, შემდეგის მხოლოდ პაწია განსხვავებითა: ქალაქის ძალა გააყოლა, იდეას—მატერია: თავისი შავი, დაძირკვული მუშტი. ცხრა იანვარსაც სწორედ ეს პაწია განსხვავება ასხვავებს. ამ ისტორიულს დღეს მომავალმა მეფემ პირველათ დათვალა იერა თავისი ჯარი იქ იმ მოედანზე, სადაც წარმავალი თავიდანვე თავისას ათვალა იერებს. ახალი შეიქრია ძველის საფხველოში; ძველი შეიკრია შეკრთა ახლის დანახვაზე. მორი მოწინააღმდეგე რეალური ძალები დაუპირდაპირდენ ერთმანეთს; მოწყალეო ხელმწიფენო, მოწყალეო ხელმწიფენო, ისტორიას აი ეს ძალები და ამ ძალებთ შეჯახება შექმნიან, აკეთებენ საოცრებას! ეს ჭეშმარიტება, რასაც ასე ცხადათ ყოფს თვით ისტორია, ყველას წინ უდგას. მარა მას ყველა ზურგს აქცევს, უკუ აგდებს, თვალს აფარებს. როცა სადმე — „სობრანიანზე“, ალო-დისმენტებითა და ტაშის ცემით დამთვრალი, გაბრუებული ორატორი — ფრაკში გამოწკობული ვეკილი გინდ ინჟინერი, ექიმი თუ პედაგოგი უკან სახლში მოდის, ის—ეს შენ კარგად იცი ჩემო ამხანაგო მკითხველო—მადის სრული დარწმუნებული: ქვეყანა ეხლა... ისე და იქით აღარ ბრუნავს, როგორც და საითკენაც წინეთ ბრუნავდა—მისმა ქუხილმა სულ სხვა გზაზე დააყენა! ენისა და კალმის წვერი, ეს ის არხიმედის წაწინარია, რომლითაც ინტელიგენცია თავის სურვილისამებრ არწევს ისტორიას. საკვირელია, რომ ინტელიგენციის ეს ცრუ მორწმუნეობა ხალხსაც და ბისმარკებსაც მართლმორწმუნეობათ მიაჩნიათ. რევოლიუციის უფსრკულში გადაჭრილი ლუი მე-16 მოსისხლე მტერს მირაბოს უჩოქებს—მასში ეძებს ხსნას, მას ევოტინება, მირაბო რევოლიუციას სასახლის ოქროზე ცვლის, დარწმუნებული რომ რევოლიუციას სასახლის წინ ამხობს და აჩოქებს. ასე დიქრობენ დღესაც თითქმის ყველა დიდი და პატარა, მირაბოები, თუმცა დასტურ ყველა რევოლიუციები ყველა მირაბოებს იქითკენ აპწიალ-ატრიალებენ, სათკენაც ხალხის მოუსყიდელი მუშტი გადასტრიალებს...

საზოგადოებური მებანიზმი მთელი თავისი სიგძე-სიგანით დაყრდნობილია მაგარს, მართალია, მარა გარდამავალ მომავლავ მატერიაზე. ეს არის მშრომელი, ხელით, ძარღვით, მშრომელი ხალხის ზურგი, რამდენათ დრო გადის, იმდენათ იუანგება, მძიმდება ეს მებანიზმი, მაშასადამე იმდენათ შავდება, ცვდება ამ მებანიზმის მატარებელი ზურგიც. ეს იწვევს, ცხადია, ტივილს. ყველაფერს საზღვარი აქვს. აქვს საზღვარი ამ ტივილსაც. და აი, აქ ხალხი—ეს ცოცხალი საფუძველი

ცოცხალი საზოგადოებური შენობის — თუ მან მთელად არ დაკარგა ტივილებისადმი გრძნობიარობა, — უფროდ უნდა შეიკრას, გაიძრას, რომ გაქარქყვას გადურწეს — მისთვის უთუოდ უნდა შეიკრას დაინგრას მთელი, მაზედ აკიდებული, ბარგი ბარხან-ც. ვგრედ წოდებული სოციალური კატასტროფა—რევოლიუცია, აი ეს ნძრევა-ნგრევაა. ისტორიაც აი აქ აკეთებს თავის დიდ ნახტომს, აქ იცვლის კანს. ამ განმანახლებელი პროცესის დედა-ძარღვი, როგორც ვხედავთ, თვით ძარღვიანი მაგარ-კანიანი ხალხია. დაკოტავებულ-დაკაპიწებული, წელზე ხელებ-შეშოდმული, ეს მღვეი დასცქერის უმოძრაოთ გაგდებულს თავის მსხვერპლს. ძველის იოლათ დამშლილ-დამნგრეველი, სრულს უძლოურებას იჩენს, როცა საქმე ახლის აგება-აშენებამდის მიდის ქლესა მელია — გუშინდელი ვილაც ვიგინდარაც სწორეთ ამას უცდის, ამას ელის. კუდის ქნევითა და ქიციანით გამოკუნცულებს ის ბლუ, უვიცი დელიყანდას წინაშე; ალობს ეამბორება და ამავე დროს მის დელიყანდას მიერ დამხადებულს მასალას უსევს მთელს რაზმს თავის ერთკუთ ოსტატთა, ხუროთა და ხუროთ-მოძღვართა. გაჩაღდა მუშაობა და აი: ახალთ-ახალი გაკრალეებული სოციალური გული ახალი პასაჟირებით; ახალი ბატონ-პატრონები ახალი მათრახებით; ახალი, კონტა-კოკობი, კები და ახალი მალაზო. — აი რით იჯაღობს ახალი ქვეყანა, ახალი ბატონი მათ გამომწვევ გატყავებულ-დაშავებულ ძველს ზურგს!..

გამოდის, პირველი შეხედვით, შეუთრავებელი წინააღმდეგობა: შრომა, რომლის ისტორია მთელი ისტორიის შინაარსს შეადგენს, რომელიც ამოძრავებს, ანახლებს, ახალისებს ცხოვრების მთელს ზედაპირს, — თვითონ ქვევით არავითარს არსე. ბითს ცვლილებას არ განიცდის; მონის დასერილ დაწყულულელებული ზურგი, ახალი მალამო, ახალი კენა, ახალი ჯალათ-პასაჟირებით ყმას. ყმა ისევ ახლო მალამო ისევ ახალი კები ახალი ბარკი-ბარხანით პროლოტარუს. იცვლება სახელი, ფორმა, შინაარსი კი იგივე რჩება: დამაგრულთა ყოვლის ამტანი, ყოვლის მომთმენი ზურგი და ზედ დამაგვრელთა აუტანელი ტვირთი.

ლიახ, ეს ასეა, მხოლოდ პირველი შეხედვით. მეორე შეხედვით კი, — როგორც უნდა იყოს პესიპისტთა შეხედულობა, — ეს ასე არაა. სახელოსა და ფორმის შეცვლა შინაარსის შეუცვლელათ არ ხდება. ეს ლოლიკური განვითარების კანონს ეწინააღმდეგება. — რა არის პროლოტარი? დაბორკილი, დატყვევებული შრომის უკანასკნელი ფორმა. მონა? ამ შრომის პირველი ფორმა. აი ეს შორკილი აერთებს პროლოტარუს მონასან, მონას პროლოტართან. დანარჩენში კი დიდათ განიჩევიან, განიყოფიან, განსხვავდებიან. — მონა ეს დაბალი ლობეა. მისი გათვლეა სრულიად არაფერია. ეს ქაა და ქიასავით ადვილი ვასასრესია; მეტყველი ორ-ფენია, რომლის მხოლოდ ძარღვს, ხორცს აუასებს, რომელსაც ისე ხმარობენ, როგორც პატრონი მოისურვებენ. ამ ორ-ფენს, ვითარცა ოთხ-ფენსა, ისე უდღელში უბამენ. ხან ჰკლავენ, მის ხორცს კებავენ აკუფთავებენ და იქ აუშში თვეხებს უყრიან ოვეზი გაგემრიელოდებოა. ან, როგორც ძარღვში ქარს ქათამსა, — ბედკრულ მომონას ვასართობათ ცირკში განგებ დამშეულ მხეცებს ცოცხლად უკდებენ!..

აქედან პროლოტარაჰდის დიდი, გძელი მანძილია პროლოტარის აშკარათ გათვლა ეხლა არც ასე ადვილი საქმეა. მის ძალას დღეს დაუმალოვათ ანგარიშს უწევენ დიდებულნი — ამა ქვეყნისა ძლიერნი. მონის ბაღში, გუშინდელი ყმის დვიძლი შაილი, პროლოტარის ღამე ძილს უკარგავს, დღემოსვენებას შეერთებული გერმანიის თვით უუამაყეს ბრძანე-

ბელსაც. ღვთის ნათესავ ვილგელმ მეორის ამ საჯაყ მდგომარეობას დღეს აღარ მალვენ მისი მიწიერი მახლობელი ნათესავებიც. პრუსიის დაზავებული იუნკრები (ახნაურნი) მხდალის სიზაფთით ბლავიან: მთავრობამ დაყარა იარაღი პროლეტარიატის წინაშე და ჩვენ ამას ვერ დაუშვებთ, ვერ მოვითმენთო! („P. B.“ № 127) ტყუით, ვარდისფერ—სისხლიანო რაინდო: კი დაუშვებთ. კი მოითმენთ—ხო იცით, ძალა ჩაღასაც რომ ამტვრევს!...

მონა, ყმა, პროლეტარი—ეს, როგორც ვთქვით, და ბორკილი შრომის წარმომადგენელთა სამი სხვა და სხვა ტიპია. მათი ისტორია—ეს შრომის ისტორიაა. პარველი ორი ტიპი შრომის განვითარების ორი უკანა, ქვედა საფეხურის შვილია. თვითველ მშრომელს იქ, ხელოსანია ის თუ მეურნე, მონაა თუ ყმა, თავისუფალი თუ მორჩილი,—თავისი ნაქერი მიწა, თავისი ქოხი, თავის სახელოსნო აქვს. თვითველს ხელში საკუთარი სამუშაო იარაღი უჭერია, რომელსაც თვითონ აკეთებს, რომლითაც თვითონვე აკეთებს: ხნავს და ქსოვს, სქედავს და კერავს. თვითველი მხოლოდ ამ საკუთრებას დასცქერის; მით იბრუნებს თავის გაჭირვებულ სულს და ქვეყანასაც მით აბრუნებს, მით აპურებს... —ლია.

(დასასრული იქნება).

დედაკაცი და მისი მკვლევარი მდგომარეობა.

(კლარა ცეტკინსია).

თარგმანი რუსულიდან.

(შემდეგი*).

აქამდინ ჩვენ ვცდილობდით დაგვემტკიცებია, რომ თანამედროვე ცხოვრების პირობებმა ძველი „დასახლისი“ საზოგადოებრივ ანახრონიზმათ გახადა.

„დასახლისის“ ფუნქციას ჩვენ მხოლოდ ეკონომიური მხრით ვარჩევდით. რაც შეეხება ქალს, როგორც დედას—ამაზე ჯერ არ გვილაპარაკია. არა გვითქვამს რა მის „ბუნებრივ დანიშნულებაზე“, რის შესახებ ისე აღტაცებით წერდენ და ლაპარაკობდენ ძალათ გაპოეტებულნი და გაფილოსოფოსებულნი ფილისტრები.

ამ ვაებატონების აზრით ქალი ძველ მდგომარეობაში უნდა დარჩეს და თავეს «დედობრივ მოვალეობას» ასრულებდეს, რაც შეეხება თავისუფლებას - ის მან არ უნდა მოითხოვოს და თუ მოითხოვა—მაშინათვე ჯვაროსანთა ომის ქადაგებას დაიწყებენ ქალების განმათავისუფლებელ მისწრაფების წინააღმდეგ.

ასე გონიათ, რომ ამ „ბუნებრივ დანიშნულებაზე“ მასლაათით შეიძლება დაკმაყოფილდეს ქალი, რომელიც მოითხოვს, რომ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მას თავისი წილი უფლება და მოვალეობა ქონდეს მინიჭებული.

ამნაირ მსჯელობას «მორალური» მოსაზრებით ხსნიან ლხომ მოგვხსენებთ, რომ ფილისტრებს ისე არასფერი არ უყვართ, როგორც მათთვის არა სასიამოვნო ფაქტებისა და მოვლენების თავიდან აშორება, რასაკვირველია «მორალური» ოსაზრებით. „მორალური მიზეზი“ მართალია თავის თავათ მეტათ უშინაარსო და ფუქსავატი არის, მაგრამ ამასთან ლამაზი, იაფი და სასიამოვნო გასაგონი. ბურჟუაზია იმალება თავის მორალში ისე, როგორც სირაქლემი სილაში, როდესაც ის საშიშ მდგომარეობაში გრძნობს თავს.

როდესაც ქალის მდგომარეობაზე ლაპარაკობენ და მის „ბუნებრივ დანიშნულებაზე“ აკანონებენ, სრულებით არ ღებუ-

ლობენ მხედველობაში იმ აუარებელ ქალებს, რომლებიც ვერა-სოდეს ვერ შესძლებენ თავიან დედობრივი მოვალეობის შესრულებას.

ამ ქალების რიცხვი კი, თანამედროვე საზოგადოებრივი პირობების გამო, ყოველ წლებით მრავლდება, და საკითხი დღიური ქარის შესახებ შეიქნა მათთვის სამკვდრო-სასიცოცხლო საკითხათ.

კაცთა ქორწინების რიცხვი თან და თან მცირდება. ამის მიზეზათ ერთი მხრით გაუთავებელი ომებია, რომელნიც აუარებელ ახალგაზდათა სიცოცხლეს წუთისოფელს ასალმებენ, მეორე მხრით კი სიღარიბე, რომლის გამო კაცი საკუთარ ოჯახს ვერ ეკიდება.

ხშირათ აუტანელ ეკონომიურ პირობების გამო ქმრთან ქალსაც არ ეძლევა შვილები. ფიზიკურათ ცუდათ განვითარებული პროლეტარის ცოლი აჩენს ქვეყნათ მხოლოდ უბედურს, ცხოვრებისთვის გამოუხადეგარ ბავშვებს, თუ რასაკვირველია მთლათ არ ესპობა მშობიერობა. რა უფლების ძალით აკისრებენ იმ მოვალეობას, რომლისთვისაც არცერთი საჭირო და აუცილებელი პირობები არ არსებობს?!

მაგრამ შეუძლია კი ქალს, რომ თანამედროვე პირობებში აღზარდოს ბავშვი ისე, როგორც წესი და რიგია?!

თუ თვალს გადავავლებთ ბურჟუაზიულ კლასის ოჯახს, დავინახავთ, რომ ქალის «ბუნებრივი დანიშნულების» შესრულება გამოიხატება მხოლოდ იმაში, რომ ის ქმრატ სხვა და სხვა გარეშე პირებს, ძიძებს, რომელთაც აკისრებს ყველა თავის „დედობრივ მოვალეობას“ და, ამასთანავე, დიდის სიამოვნებით დააკისრებდა იმავე პირებს არა სასიამოვნო მშობიერების აქტსაც, მაგრამ, მისდა სამწუხაროთ, ეს შეუძლებელია.

ბავშვების კარგი მატერიალური პირობების წყალობით, ფიზიკური, გონებრივი და ზნეობრივი აღზრდა ებარება ამ საქმისთვის სპეციალურათ მომზადებულ პირებს.

დედის მოვალეობა მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, რომ ის ირჩევს ამ სპეციალისტებს, ყურს უგდებს მათ და აძლევს ჯამაგირს. ქალი მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში უძღვება შვალის აღზრდის საქმეს და უფრო იშვიათია, რომ ამ აღზრდას რამე კარგი შედეგი მოყვას.

რასაც მსხვილ ბურჟუის ოჯახში შერება სიმდიდრე, პროლეტარის ოჯახში—სიღარიბე, რაც უფრო მცირდება ქმრის ხელფასი, მით უფრო აუცილებელ საჭიროებათ ხდება ცოლის შრომა ოჯახისთვის. გაჭირვებას გამოყავს ქალი ოჯახიდან და მიყავს ფაბრიკაში, სადაც ის ქმართან ერთათ შრომობს, რომ როგორმე ოჯახის მოთხოვნილება დააკმაყოფილოს. თავისთავათ ცხადია, რომ ამნაირ პირობებში ქალს არ შეუძლიან ყური უგდოს შვილის აღზრდის და განვითარების საქმეს.

ამნაირათ, თანამედროვე მატერიალური პირობები ერთნაირათ მოქმედობენ როგორც მაღალ, ისე დაბალ კლასებში. ამ პირობებმა დედას შვილების აღზრდის საქმე ხელიდან გამოაცალეს. უმთავრეს შემთხვევაში ბავშვების აღზრდა ოჯახის მოვალეობას აღარ შეადგენს—ეს საქმე სხვებს, ოჯახის გარეშე მყოფ პირებს ჩაუვარდათ ხელში.

წარმოების ახალმა პირობებმა, არა თუ მოაცილეს ქალი შინაურ საქმეებს, არამედ შვილის აღზრდის საშუალებაც მოუხსნეს. ამ მხრივ, როგორც ბურჟუაზიული წრის ქალი, ისე მუშა-ქალიც ერთნაირ მდგომარეობაში იმყოფებიან, წარმოების პირობებმა ერთნაირათ იმოქმედეს მათზე. მიუხედავათ ამისა, ამ ორ კლასთა ქალების შინაურ ცხოვრებაში დიდი განსხვავებაა: ერთი მხრით—სრული უსაქმობა და ნებიერობა, მეორე მხრით—აუტანელი გაჭირვება და ჯაპან-წყვეტა. ბურ-

*) იხ. „მოგზაური“ № 23,

უზაზიულ ქალს საშუალება აქვს, რომ თავის შვილებისთვის განათლებული სპეციალისტები მიიპატიჟოს, რომელთა გავლენა ბავშვებზე გაცილებით უკეთესია, ვიდრე თვით დედის, და ამ ნაირათ, ბავშვები, შედარებით, უკეთეს პირობებში იზრდებიან. სულ სხვა ნაირათ არის მოწყობილი **მუშა ქალის საქმე**: მისი შვილების აღზრდა თითქმის ყოველთვის და აუცილებლათ **შემთხვევაზეა** დამოკიდებული, ხოლო შეკოლას, რომელიც წრთვნის და ანვითარებას ბავშვების ზნეობრივსა და გონებრივ მსამეს, წარმოადგენს **გაჭივრება**.

შეძლებულ ქალს მეტათ ეზარება თავის შვილის თავისივე ძუძუთი საზრდოება, რადგანაც ეს გარემოება მის ტანადობას და მოყვანილობას აუზნობს, უკარგავს ჩვეულებრივ სიკვლეუცეს და სინარნარეს.

ეს რომ თავიდან აიცილოს ის ეძებს თავის შვილისთვის „ჯანსაღ სოფლის დედაკაცს“, რომელიც ბავშვს უფრო საღი რძით ასაზრდოებს, ვიდრე დედა, რომლის ორგანიზმი საბადებიდანვე მოწამლულია.

ის პირები, რომელთაც შემდეგში ბავშვის აღზრდას ავალლებენ, ამ საქმისთვის სპეციალურათ ემზადებიან. მუშა-ქალს კი ფიქრაც არ შეუძლიან იმაზე, რომ, თავის მაგივრათ ვინმე კარგი მეძუძური იშოვნოს. თუ ავთამყოფობამ არ აიძულა ის, რომ შვილის ძუძუ გააშვებოს, მუშაობის ძნელი პირობები აიძულებენ მაინც ეს საქმე ჩაიდინოს. ხან და ხან ის უდგება ძიძათ სხვის შვილებს, მაგრამ უფრო ხშირათ ის ფაბრიკაში გარბის სამუშაოთ, სადაც მთელი დღე გამუდმებით მუშაობს, თავისუფლდება ერთი საათით, მხოლოდ სადილობის დროს, როცა ის მირბის სახლში, რომ დამშეულ შვილებს თვალი გადაავლოს და საქმელი მიაწოდოს.

(შემდეგი იქნება).

წერილები რედაქციის მიმართ.

ეს წერილი „ცნ. ფურცლის“ რედაქციაში მქონდა გაგზავნილი დასასტამბვათ, შემდეგ „ივერიასაც“ გავუგზავნე, მარა არც ერთმა რედაქციამ რაღაც ღრმა მოსაზრებათა გამო ადგილი არ მისცეს მას თავიანთ გაზეთში. ამის გამო უმორჩილესადა გთხოვთ, თუ შესაძლებლათ პოვოთ, დამისტამბეთ ეს წერილი და მით საშვალეება მომეცით გავასწორო ჩემი უნებლიე შეცდომა.

„ცნ. ფურც.“ № 2819-ში ბ. სილ. ხუნდაძის წერილი დასტამბული, რომელშიაც ავტორი სხვათა შორის ამბობს: „პირველი ჩვენი წერილის ხელის მომწერთაგან ოცმა ინტელიგენტმა უკვე წაიკითხა ეს წერილი და მოიწონა მისი შინაარსი... სრულიად დარწმუნებული ვართ დანარჩენი ხელის მომწერნიც თანახმა იქნებიან ჩვენი საპასუხო წერილისა“-ო.

ბ-ნ ს. ხუნდაძეს რომ ეს წერილი არ დაესტამბა, მართალი მოგახსენოთ, ჩვენი რედაქციების სრულიად სამართლიან მათრახებს მოთმინებით ავიტანდი და თავის გასამართლებლათ კრინტსაც არ დავძრავდი, მარა ამ წერილს შემდეგ დაჩუქება ხომ ცნობილ „დეკლარაციაში“ გამოთქმულ აზრის სოლიდარობის და დასტურება იქნებოდა და ამის გამო იძულებული ვარ სიჩუმე დაგარდვიო და თავი ვიშარლო. ბევრმა შეიძლება კიდევ გაიციონ: „ხელი მოგიწერია და რაღა დროს თავის მართლებათ“. მარა რა გაეწყობა, ცოდვა გამქდაფებული ჯობია.

გასულ აპრილში მომხდარ თავდაზნაურთა საგანგებო კრება მთელი ორი-სამი დღე იმის თათბირში იყო, თუ რა საშვალეება გამოეძებნათ, რომ გლეხებსა და თავდაზნაურთა შორის გამწვავებულ მღვამარეობისათვის რამე წამალი დაედოთ. ამის შესახებ ბევრი სხვა და სხვა აზრი გამოითქვა. სხვათა შორის 11 აპრილის კრებაზე ბ. ს. ხუნდაძემ წაიკითხა თავისი წერილი, რომელშიაც ამტკიცებდა, რომ გამწვავების მიზეზი ინტელიგენტთა ქადაგება არააო. წერილის შინაარსი ისეთი სიმპატიური იყო, რომ მთელი კრების ერთობლივი ტაშის ცემა გამოიწვია. მეც, თქვენი უმორჩილესი, ტაშს ვუკრავდი ავტორს. კრებამ

თხოვა ბ. ხუნდაძეს თავისი წერილი ჩვენს გაზეთებში დასტამბა და ხალხში გავრცელება. რამდენიმე დღის შემდეგ ეს წერილი მომწიანეს ხელის მოსაწერათ. მე მეგონა კრებაზე წაიკითხულ წერილს რედაქცია საგვებთ დაცული იყო, ბოლომდის აღარ ჩამიკიხსავს, რადგანაც სხვ. გან მიმეშურებოდა, და ხელი მოვაწერე. წერილის დასტამბვის შემდეგ კი აღმოჩნდა, რომ რედაქცია შეცვლილი ყოფილა.

უნდა გამოგიტყდეთ, რომ მოპირდაპირე კლასთა „**ძმურათ ხელს ხელს ჩაკიდება**“ რადაც „საერთო ჰარმონია“ და ჩვენებური ავტონომია არც მწამდა, არცა მწამს და ვერც ვიწამებ. ამის გამო ბევრთან მქონია დავა და ბევრი ქუთათური ინტელიგენტი გამიჯავრებია იმ ბედითი „დეკლარაციის“ დასტამბამდისაც...

ასჯერ და ათასჯერ წინააღმდეგი ვარ წვა-დაგვისა და ხოცვა-ჟლეტის (თუ კი ეს ახსებული მოძრაობის გამოისობით მართლა ისე გავრცელებულია ჩვენში, როგორც ზოგიერთი თავდაზნაური ამტკიცებდა და რაც მე პირადათ არა მჯერა), დანარჩენში კი ვიჯიშნი „თავდაზნაურობის დეკლარაციისაგან.“

იასონ ნიკოლაიშვილი.

ბატონო რედაქტორო, გთხოვთ ამ შენიშენას თქვენ პატივცემულ გაზეთში ადგილი დაუთმოთ.

ამას წინეთ ჩვენ სა „კახეთის“ საზოგადოების გამგეობის შორის უთანხმოება ჩამოვარდა, რომელსაც შედეგათ ჩვენი დათხოვნა მოჰყვა. რადგანაც ეს ამბავი, ჩვენი აზრით, ყურადღების ღირსია, ამისათვის საჭიროთ ვსცანით საზოგადოებას ვაუწყოთ—რისთვის ჩამოვარდა ჩვენს შორის უთანხმოება და რათ დაგვიტოვო საზოგადოების გამგეობამ. „კახეთის“ საზოგადოებაში არსებობდა შემდეგი ჩვეულება: როდესაც რომელიმე მოსამსახურეს ითხოვდენ ან იღებდენ—ეს ეკიოხებოდა საზოგადოებაში მომუშავე მოსამსახურეთ. 5—6 ივნისს ჩვენ გავიგეთ, რომ გამგეობას ჩვენ დაუკითხავათ, ერთი ჩვენი ამხანაგის, ნიკო მირიანაშვილის დათხოვნა გადაწყვიტა. რადგანაც ეს გადაწყვეტილება უსამართლოთ ჩავთვალეთ, ამისათვის გამგეობას წინადადება მივეცით, რომ დათხოვნილი ამხანაგის საქმე ხელ-ახლა, ჩვენთან ერთათ გაერჩია. ჩვენ წინადადებაზე გამგეობამ უარი გამოგვიცხადა, რის შემდეგ ყველა კანტორაში მომუშავენი ვავიფიცეთ და გამგეობას წარვუდგინეთ შემდეგი მოთხოვნა: მოგვეცეს უფლება, რომ ყველა მოსამსახურე პირის მიღება-დათხოვნის საქმეში გამგეობასთან ერთათ ჩვენც ვიღებდეთ მონაწილეობას. ამასთან ერთად მოვიტხოვეთ დათხოვნილი ამხანაგის საქმის ხელ-ახლა გარჩევა. ჩვენ მხარი დაგვიჭირეს სარდაფში მომუშავე მუშებმაც და ამ ნაირად „კახეთის“ საზოგადოების ყველა მოსამსახურეებმა მუშაობაზე ხელი ავიღეთ მანამდის, სანამ საზოგადოება ჩვენს მოთხოვნას არ დაკმაყოფილებდა. უსამართლოთ და მეტათ თავხედურათ ჩათვალა საზოგადოების გამგეობამ ჩვენი საქციელი. უსამართლობას ხელავენ იმაში, რომ ერთადერთ ქართულ, სიმპატიურ დაწესებულებას, სადაც, შათი წვალობათ, ჩვენ ლუკმა ჰურს ვგვამდით, ვაფერხებდით, ხოლო თავ-ხედობას ხელავენ იმაში, რომ ჩვენ მოსამსახურეებმა გავბედეთ და ბატონებს ზემო აღნიშნული მოთხოვნა წარვუდგინეთ. „თავხედობით“ აღელვებულმა გამგეობამ მყისვე ჩვენი დათხოვნა და ჩვენს მაგივრად სხვა მუშების მოწვევა გადაწყვიტა. ამისათვის გაიგზავნა კახეთში გამგეობის წევრი თ-დი აბაშიძე, რომელმაც საუფლისწულო მამულიდან 20 კაცზე მეტი ჩამოიყვანა, მაგრამ როდესაც ახლად ჩამოყვანილნი მუშებმა გაიგეს საქმე რაშიაც იყო, მუშაობაზე უარი განაცხადეს და უკან წასასვლელი და ვაცდენილი დღეების ფული მოითხოვეს. გამგეობა საგონებელში ჩავარდა.

კახეთიდან ჩამოყვანილ ხალხს რწმუნება დაუწყო, რომ ჩვენ გაფიცულნი ყოვლად წამხდარი და გაფუჭებული ხალ-

ხი ვართ, რომ ჩვენ გაფიცვას არავითარი გასამართლებელი საბუთი არა აქვს, რომ ის ამხანაგი, რომელიც გამგობამ ჩვენ დაუკითხავით დაითხოვა, ყოვლად უხნეო და წამსდარი კაცია, რაც ვითომდა ჩვენც ვიცით. ერთის სიტყვით, გამგობა არწმუნებდა ახალ მუშებს ძველების უსამართლობაში და უსწინდისობაში. ცარიელი სიტყვები მუშებმა არ იკმარეს და მოითხოვეს საბუთი. თავის საქციელის სიმართლის საბუთად საზოგადოებამ სამედიატორო სამართალი ირჩია, რომლის გადაწყვეტამის ჩამორეკილ მუშებს თხოვა პრეცედენტი. 21 ივნისს შეიკრიბნენ ჩვენ მანერ არჩეულნი მედიატორები ფ. გოგიჩაიშვილი, პ. ჯაბაძარი, გ. ლასხიშვილი, კ. ჯაფარიძე, მ. ნათიძე და ს. ფირცხალავა, ამოირჩიეს თავმჯდომარედ შ. ჩიტაძე და შეუდგნენ ჩვენ შორის ჩამოვარდნილ უთანხმოების განხილვას. მედიატორეთ, „კახეთის“ საზოგადოების რწმუნებულების ს. ვახვახიშვილის და ვ. რცხილაძის წინადადებით შემდეგი კითხვა უნდა გაერჩიათ: გვქონდა თუ არა ჩვენ, მოსამსახურეთ, უფლებები და საფუძველი გაფიცვულიყავით, როდესაც ფიცოდით, რომ საზოგადოებას ამითი დიდი ზარალი მოუვიდოდა. კითხვის ამ ნაირათ დაყენებაზე ჩვენ უარი განაცხადეთ. მედიატორებმაც ერთხმად, გარდა ბ. ფილიაშვილისა, რომელიც თავიდან ბოლომდე ჩუმად იყო და არავითარი გარკვეული აზრი არ გამოუთქვამს*), უხერხულად დინახეს ამ კითხვას შეხებოდნენ და დაადგინეს: ის უთანხმოება, რომელიც ჩამოვარდნილია „კახეთის“ გამგობასა და მოსამსახურეთა შორის სამედიატორო სასამართლოს საგანს არ შეაჯგენს; მოსამსახურეთ ყოველთვის აქვთ უფლება გაფიცვისა, რადგანაც გაფიცვა მუშების მდგომარეობის გასაუმჯობესებელი საშუალებაა. ამისათვის მედიატორებმა სამედიატორო სამართალზე უარი განაცხადეს, ხოლო საზოგადოებამ ურჩიეს მოსამსახურეთთან თვითონ მორიგებულყო, რაზედაც უშუალოდ და დახმარება დაპირდნენ. მედიატორების ამ ნაირმა გადაწყვეტილებამ „კახეთის“ საზოგადოება მეტათ გააბრაზა და 24 ივნისს შემდეგი დაადგინა: „კახეთის“ საზოგადოების მოსამსახურეთ!**) ამით პატივი გვაქვს ვაუწყოთ, რომ სარევიზიო კომისიის, გამგობის და საზოგადოების შეიდი მოწვეული წევრისაგან შემდგარმა შეერთებულმა კრებამ ამა 23 ივნისს დაადგინა: მოსამსახურეთა გაფიცვის გამო, როგორც სარდაფში, ისე კანტორაში, სამუშაოთ მოწვეულ იქმნას თვით საზოგადოების წევრები ანუ მათი შვილები. რაც შეეხება გაფიცულებს—ისინი ჩაითვალონ გარიცხულებათ. ხელს აწერენ გამგობის თავმჯდომარე ს. ვახვახიშვილი და გამგობის წევრი ვ. რცხილაძე. რაც შეეხება მესამე წევრს გამგობისას თ-დ აბაშიძეს, დადგენილებაზე ხელი არ უწერია, რადგანაც მისი აზრით, მუშებთან ლაპარაკი და მათთან რაიმე საქმის დაქერა თავადისათვის სამარცხვინო საქმეა. თ-დ აბაშიძე საჯაროდ, ზი-

*) 6 ივნისს კერძო ლაპარაკში ბ. გოგიჩაიშვილმა აშკარათ გამოგვიცხადა, რომ ის ვერ გასამართლებს ჩვენს მოთხოვნას, რადგანაც ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილება წარმოების საქმეს შეაფერხებს. ჩემს საქმეს როგორც მინდა ისე მოვავგარ-მოვწყობო, ვინაც მინდა იმას დავითხოვ და ვინც მინდა იმას მივიღებო. რა საქმეაქვს მუშებს ჩემ საქმეში გაეროისო.

**) ეს დადგენილება ჩვენმა „ნაციონალისტებმა“ ურუსულ ენაზე შეადგინეს და რუსულადვე მოგვჭირეს.

ზლით გაიძახოდა: „странно и удивительно, какой-нибудь Цивцивадзе должен иметь право принимать участие в решении вопросов, касающихся приема и увольнения служащих Общества!“ იმ ხნის განმავლობაში, რაც ჩვენ გაფიცულები ვიყავით სარდაფში ამუშავებდნენ სალდათებს და ვილატ სხვებს. როგორ მოიქცნენ კახეთიდან ჩამოყვანილი მუშები, რომელნიც სამედიატორო სასამართლოს გადაწყვეტილებას უცდიდნენ? როდესაც სამედიატორო სასამართლოს ვასახუნი გაიგვს, არც ერთი მათგანი, საზოგადოების სამწუნაროდ, ჩვენ არ შეგვეცილა, მუშაობაზე არ დათანხმდა და უკანვე დაბრუნდნენ. ამ გარემოებამ გამგობა, ცოტა არ იყოს, დაალონა. მართალია, მათ დაადგინეს, რომ უბრალო მუშებათ თავიანთი შვილები და ნათესავები მოეწვიათ, მაგრამ რომელი თავადი იკადრებდა სარდაფში მუშაობას! ეს ხომ შებლაღავდა მათ თავადიშვილობას! საზოგადოებამ ისევ მუშებთან მოლაპარაკება არჩია.

მუშებმა მოითხოვეს რომ, დარჩენილიყო ისევ ისე ძველი პირობები მუშაობისა; მოითხოვეს აგრეთვე ჩვენი უკანვე მიღება. პირველი მოთხოვნის შესახებ გამგობამ დიდი ყოყმანის შემდეგ, თანხმობა გამოუცხადა. რაც შეეხება ჩვენ უკანვე მიღებას—ამაზე გამგობამ უპასუხა მუშებს, რომ ეს მათი საქმე არ არის, რადგანაც ჩვენ, ჩვენი მდგომარეობით, როგორც კანტორის მომუშავენი, სულ სხვა ვართ და სარდაფის მუშები კი სხვა, თქვენ და მათ შორის არავითარი კავშირი არ არსებობსო და ამისათვის მაგ მოთხოვნაზე ხელი აიღეთო. ასე იყო თუ ისე მუშები, დაიმედებულნი, რომ მათ ისევ ისე ძველ პირობებში ამუშავებდნენ—მუშაობას შეუდგნენ, მაგრამ მეორე დღესვე დარწმუნდნენ, რომ მოტყუებულნი დარჩნენ. თითქმის ყველა ის უფლებები რომლითაც მუშები წინათ სარგებლობდნენ გამგობამ გააუქმა. მაგალითად მუშებს ჰქონდათ მინიჭებული საამხანაგო სამართლის უფლება, სარგებლობდნენ ჩაით, შაქრით—ყველა ეს მუშებს მოუხსნეს.

აქ საქროთ ვთვლით აღვნიშნოთ ერთი გარემოება. როდესაც სარევიზიო კომისიის წევრი თავადი ზ. გ. ჭავჭავაძე ერთ მუშათაგანს ელაპარაკებოდა და მუშამ სიტყვის შებრუნება გახედა—თავადი გლახის „სიბრიყვემ“ განარისხა და ბრძანება გასცა ეს „თახელი“ მუშა ამწამსვე სამსახურიდან გააგდეთო, რაც რასაკვირველია მოწიწებით შესრულებულ იქმნა. ზი მოკლეთ ის, რაც გვინდოდა გვეუწყებია საზოგადოებისათვის და ეხლა თვით საზოგადოებამ დასდოს თვისი მსჯავრი...

ამხანაგების მხედობილობით „კახეთის“ ს. ვ. კანტორის ყოფილი მოსამსახურე ვარ. წიფწივაძე.

რედ. ჯამაძე. ი. პ. როსტომაშვილი.

დღეს შეგძენი იხილეთ II სიონის ოცნება, რომელიც იმპერატორის მიერ დადგინდა. ეს ოცნება არის „თანხმობის“ დეკლარაცია, რომელიც იმპერატორის მიერ დადგინდა. ეს ოცნება არის „თანხმობის“ დეკლარაცია, რომელიც იმპერატორის მიერ დადგინდა.